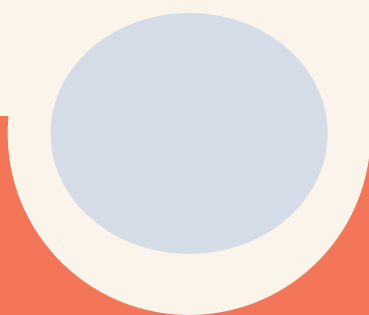

Priroda sekstinga među adolescentima i mladima iz Bosne i Hercegovine te Hrvatske

Prvi izvještaj (2021.) znanstvenoistraživačkog projekta: „Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: kroskulturalno istraživanje (SextYouth)“

Autori: Arta Dodaj, Kristina Sesar i Krešimir Prijatelj

PROJEKTNI TIM

Znanstvenici:

Dr. sc. Arta Dodaj, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska (voditeljica)

Dr. sc. Ashton Gerding Speno, Odjel za masovnu komunikaciju, Southern Illinois Sveučilište Edwardsville, Sjedinjene Američke Države

Dr. sc. Barbara Herceg Pakšić, Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Dr. sc. Marko Odak, Studij informacijskih znanosti, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Dr. sc. Mónica Ojeda Pérez, Odjel edukacijske i razvojne psihologije Sveučilište u Sevilli, Španjolska

Dr. sc. Irena Pavela Banai, Odjel za psihologiju, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Dr. sc. Katarina Šimić, Odjel za pedagogiju, predškolski odgoj i razrednu nastavu, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Bruno Barać, mag. psyche, Katedra za psihologiju, Filozofski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Dominika Howard, mag. psyche, Fakultet zdravstvene psihologije, Deakin sveučilište, Australija

Krešimir Prijatelj, mag. psyche, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Suradnici:

Dr. sc. Nataša Šimić, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Dr. sc. Rosario del Rey Alamillo, Odjel edukacijske i razvojne psihologije, Sveučilište u Sevilli, Španjolska

Dr. sc. Kristina Sesar, Studij psihologije, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Dr. sc. Ivana Zečević, Odsjek za psihologiju, Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina

Dr. sc. Irma Džambo, Dom zdravlja kantona Sarajevo, Centar za mentalno zdravlje, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Helena Tomljenović, mag. psyche, Klinika za kožne i spolne bolesti, KBC Sestre milosrdnice, Zagreb, Hrvatska

Podrška u realizaciji projekta: Članovi Savjetodavne skupine SextYouth projekta

Zahvala

Zahvaljujemo učenicima, studentima, nastavnicima, profesorima, stručnim suradnicima, ravnateljima te predstavnicima Uprave pojedinih fakulteta iz različitih područja Bosne i Hercegovine te Hrvatske na spremnosti za sudjelovanje u istraživanju.

Zahvaljujemo članovima Savjetodavne skupine, posebice studentima članovima bez čijeg se doprinosa ovo istraživanje ne bi moglo provesti.

Odsrca hvala!

Istraživački tim SextYouth

Sadržaj

- 1 Uvod
- 2 Cilj
- 3 Metodologija istraživanja
- 4 Rezultati
- 5 Preporuke
- 6 Do sada objavljeni radovi
- 7 Sljedeći koraci
- 8 Literatura
- 9 Prilozi

1. UVOD

Razvoj interneta i tehnologije omogućuje mladima sve veću dostupnost i razmjenu seksualno eksplicitnih sadržaja. Metanaliza nalaza istraživanja raširenosti sekstinga pokazuje kako se u posljednjih nekoliko godina povećala učestalost sudjelovanja mladih u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja putem elektroničkih uređaja (vidjeti Mori i sur., 2020). Također, recentni metaanalitički nalazi pokazuju kako u rasponu od 7 do 27 % adolescenata sudjeluje u slanju i objavljivanju seksualno eksplicitnih sadržaja (Cooper i sur., 2016). Barrense-Dias i sur. (2017) u analizi 18 znanstvenih članaka, objavljenih u razdoblju od 2012. do 2015. godine, upozoravaju na visoku zastupljenost sekstinga, pri čemu je 2,5 do 27,6 % adolescenata bilo uključeno u aktivni, a 7,1 do 60 % u pasivni seksting. Mladi se već u ranoj dobi, najčešće od 10. do 15. godine, uključuju u različite oblike razmjene seksualno eksplicitnog sadržaja (Hald i sur., 2014). U prilog tome idu i recentni nalazi istraživanja na području Hrvatske (Buljan Flander i sur. 2021; Burić i sur., 2021). Sudjelovanje u sekstingu povezano je s brojnim negativnim posljedicama na različitim područjima funkcioniranja mladih, pri čemu je utjecaj najvidljiviji na seksualno ponašanje i mentalno zdravlje (Mori i sur., 2019).

Istraživanja usmjerena prema razumijevanju sekstinga pretežno su kvalitativne naravi. Za jasnije mjerenje konstrukta sekstinga potrebno je provođenje kvalitativnih istraživanja (Sesar i sur., 2019). Međutim, rijetka kvalitativna istraživanja (Burkett, 2015; Barrense-Dias i sur., 2019; Lipmann i Campbell, 2014; Ringorse i sur., 2012; Walker i sur., 2013) imaju jedan od nedostataka, a to je primjena metoda osobnog kontakta sa sudionicima (tzv. licem u lice). Prema dosadašnjim saznanjima (vidjeti Bianchi i sur., 2018), osjetljiva pitanja, posebice ona povezana sa sekstingom, trebala bi biti pažljivo prikupljena *online* putem. Time se smanjuje vjerojatnost socijalno poželjnog odgovaranja (Bianchi i sur., 2018) i povećava anonimnost te spremnost na otvorenost sudionika (Holtz i sur., 2012).

Također, većina istraživanja sekstinga provedena su na području SAD-a. Zemlje jugoistočne Europe tek su u začetku istraživanja u području sekstinga. Prema našim saznanjima, samo Bosna i Hercegovina (Dodaj i sur., 2019a, 2019b; Sesar i sur., 2019; Sesar i Dodaj, 2019), Bugarska (Hajdinjak, 2016; Wood i sur., 2015) i Hrvatska (Burić i sur., 2018; Koletić, 2017; Koletić i sur., 2019a, 2019b; Koletić i sur., 2018; Kričkić i sur., 2017; Lucić i sur., 2019; Matković i sur., 2018; Tomić i sur., 2018; Vrselja i sur., 2015) zemlje su koje empirijski istražuju seksting i pokazuju da mladi sudjeluju u razmjeni seksualno eksplicitnog sadržaja. Osim toga, nedostaju kroskulturalne usporedbe kako bi se provjerio utjecaj kulture na seksting. Do sada su provedene samo četiri međukulturalne kvantitativne studije, dvije koje su usporedile seksting u različitim europskim zemljama (Baumgartner i sur., 2014; Wood i sur., 2015), jedna koja se bavila usporedbom sekstinga na uzorku mladih iz SAD-a s uzrokom mladih iz Poljske (Marganski, 2017) te jedna koja je ispitala utjecaj kulture na seksting među australskim i indijskim sudionicima (Klette i sur., 2018). Nalazi su tih studija o kulturalnim specifičnim mehanizmima sekstinga proturječni. Poželjno je da se buduća istraživanja provedu i u nekim drugim kulturama,

posebice u onima s tradicionalnom socijalnom regulacijom seksualnosti (Koletić, 2017). Osim nedovoljno posvećene pažnje istraživanju sekstinga u našim zemljama, analize koje se odnose na kroskulturalne usporedbe među zemljama jugoistočne Europe i nema.

2. CILJ

Povećana raširenost sekstinga među mladima upućuje na potrebu za daljnim istraživanjem, ali i za kreiranjem edukacija u području seksualnog ponašanja mladih, kao i edukacije digitalnog građanstva.

Cilj ovog istraživanja provedenog unutar projekta „Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: kroskulturalno istraživanje (SextYouth)“ bio je istražiti prirodu sekstinga među adolescentima i mladima odraslima iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Istraživanjem smo pokušali odgovoriti na četiri problema.

1. Kako adolescenti i mladi odrasli definiraju seksting?
2. Što adolescente i mlade odrasle motivira na razmjenu vlastitih i tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja?
3. Kakvi su stavovi adolescenata i mladih odraslih prema razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja, tuđih vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja i ucjenjivanja objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih sadržaja?
4. Koje su za adolescente i mlade odrasle pozitivne i negativne posljedice razmjene vlastitih ili tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja?

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U sklopu projekta provedeno je kvalitativno istraživanje u formi *online* fokusnih grupa. Kvalitativna faza istraživanja usmjerena je na dubinsko razumijevanje prirode sekstinga kroz nekoliko *online* provedenih fokusnih grupa sa 6 – 12 sudionika na dvama neovisnim uzorcima adolescenata (srednjoškolaca) i mladih odraslih (studentata) iz dviju zemalja (Bosne i Hercegovine te Hrvatske).

Istraživanju je prethodilo pokusno (pilot) istraživanje u kojemu je provjeravana metodologija provedbe *online* kvalitativnog istraživanja. Metodologija i rezultati koji se odnose na pilot-istraživanje nalaze se u nastavku teksta. Što se tiče glavnog istraživanja, njegovi su rezultati prikazani u posebnom odjeljku u tekstu.

3.1. PILOT-ISTRAŽIVANJE

Pilot-istraživanje provedeno je radi provjere i uvježbavanja rada s *online* kvalitativnom metodologijom pri ispitivanju sekstinga. Na temelju prikupljenih nalaza, u spomenutom smo istraživanju stekli uvid u primijenjenu metodologiju, ali i prirodu te odrednice sekstinga. Na ovaj je način olakšana konstrukcija pitanja za fokusnu grupu u glavnom istraživanju.

3.1.1. Uzorak

Predistraživanje je provedeno na ukupno 79 sudionika (66 ženskog spola, 13 muškog spola), dobi od 16 do 25 godina, koji su sudjelovali u *online* fokusnim grupama. Održano je ukupno osam fokusnih grupa: četiri fokusne grupe među srednjoškolcima (Grude, Kupres, Posušje i Široki Brijeg) te četiri fokus grupe među studentima (Istočno Sarajevo, Kiseljak, Pale i Osijek). Sudionike su regrutirali istraživači projekta. Sudjelovanje u istraživanju bilo je zasnovano na dobrovoljnoj osnovi, bez konkretne nagrade za sudionike. Osnovni deskriptivni podatci uzorka prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Osnovna obilježja uzorka pilot-istraživanja (N = 79)

Osnovna obilježja	Pilot-istraživanje	
	Srednjoškolci	Studenti
Broj sudionika	49 (N _Z = 42; N _M = 6)	30 (N _Z = 23; N _M = 7)
Broj fokusnih grupa	4 (N _{BiH} = 4)	4 (N _{BiH} = 3; N _{RH} = 1)
Mjesto	Grude (N = 17), Kupres (N = 10), Posušje (N = 17), Široki Brijeg (N = 5)	Istočno Sarajevo (N = 8), Kiseljak (N = 5), Osijek (N = 5), Pale (N = 12)
Dob	M = 17,387 SD = 0,811	M = 21,827 SD = 1,733

3.1.1. Instrumenti

Podatci prikazani u ovom izvještaju dobiveni su primjenom seta pitanja vezanih za razumijevanje sekstinga. Prvi set pitanja sadržavao je ona vezana uz karakteristike sudionika (spol, dob, nacionalnost, školu/fakultet koji pohađaju, status intimne veze i učestalost sudjelovanja u sekstingu). Središnji set pitanja sadržavao je pitanja otvorenog tipa koja su glasila: Što je seksting?; Jeste li ikad razmjenjivali seksualno eksplicitne poruke, slike i/ili videozapise sebe ili drugih ljudi elektroničkim putem?; Što vas motivira da sudjelujete u razmjeni vlastitih ili tuđih seksualno eksplicitnih poruka, slika i/ili videozapisa putem elektroničkih sredstava ili da se odlučite protiv toga? Razmislite o situacijama ili drugim kontekstima koji su mogli utjecati na Vašu motivaciju da pošaljete svoje seksualno eksplicitne sadržaje ili sadržaje drugih.; Jeste li dobrovoljno sudjelovali u razmjeni vlastitih ili tuđih seksualno eksplicitnih poruka, slika i/ili videozapisa putem elektroničkih sredstava ili ste osjećali pritisak da to učinite?; Što mislite o ljudima koji dobrovoljno sudjeluju u razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih poruka, slika i/ili videozapisa putem elektroničkih sredstava?; Što mislite o ljudima koji objavljuju ili dijele tuđe seksualno eksplicitne poruke, slike i/ili videozapise elektroničkim putem bez dopuštenja ljudi spomenutih/ prikazanih u takvim sadržajima?; Što mislite o ljudima koji ucjenjuju nekoga objavljivanjem ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih poruka, slika i/ili videozapisa putem elektroničkih sredstava?; Kojih se pozitivnih i/ili negativnih aspekata razmjene vlastitih ili tuđih seksualno eksplicitnih poruka, slika i/ili videozapisa elektroničkim putem možete sjetiti? Uz navedeno, sudionici su dali vlastite komentare na četiri fiktivne priče o sekstingu koje su na temelju dosadašnjih nalaza literature o motivacijskim odrednicama sekstinga te operacionalizacije sekstinga kao relacijskog, reaktivnog,

prisiljenog i nasilnog sekskinga razvile autorice Dodaj i Sesar (2020) (u daljnjem dijelu teksta vinjete; Prilog 1)

Zadnji set pitanja odnosio se na iskustvo sudjelovanja u sekstingu: Koliko vam je bilo teško podijeliti svoja razmišljanja s grupom? (od 1 nimalo do 5 vrlo teško); Jeste li u nekom trenutku osjećali nelagodu? (od 1 nikada do 5 stalno); Imate li nešto drugo što biste željeli navesti u vezi s istraživanjem u kojemu ste sudjelovali?

3.1.2. Postupak

Prikupljanje podataka fokusnom grupom među učenicima srednjih škola te studentima iz dviju različitih država (Bosne i Hercegovine te Hrvatske) provedeno je višekratno od ožujka do travnja 2021. godine. Predstavnici fakulteta te ravnatelji srednjih škola informirani su o studiji. U tom su razdoblju održane i informativne radionice o istraživanju za zainteresirane sudionike te podijeljeni *online* pozivnih letci. Informativne radionice i letci sadržavali su informacije o istraživanju za sudionike (učenike/studente), nastavnike i roditelje (za skupinu učenika, upute za *online* registraciju i pristup raspravi). Sudionici su se mogli registrirati putem *e-maila*, uz napomenu da je takav oblik registracije potreban kako bismo ih mogli kontaktirati uoči početka rasprave. Prethodno su dobivene dozvole za provedbu istraživanja. Provođenje istraživanja odobrilo je Etičko povjerenstvo za znanstvenoistraživački rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru, Banjoj Luci i Mostaru, a ulazak u škole Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Agencija za odgoj i obrazovanje Republike, pojedina županijska ministarstava obrazovanja Federacije Bosne i Hercegovine i ravnatelji uključenih škola u kojima je istraživanje provedeno.

Svaki je sudionik sudjelovao u *online* pismenoj (grupnoj) raspravi, u trajanju od 60 do 120 minuta. Fokusne grupe provedene su u realnome vremenu koristeći se mrežnom (*web*) platformom za *online* konferencije. Nakon *online* registracije sudionici su dobili poveznicu (link) za pristup fokusnoj grupi. Tijekom „logiranja“ u raspravu sudionici se nisu koristili podacima kojima bi otkrili svoj identitet. Prije provedbe fokusne grupe svi sudionici potpisali su pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Pristanak je sadržavao osnovne podatke o istraživanju i podatke za kontakt s istraživačima. Sudionici su prije početka rasprave također ispunili set demografskih pitanja, a potom su zamoljeni da iznesu svoja razmišljanja u vezi sa setom od osam otvorenih pitanja i četiri kratke fiktivne priče. Na kraju su sudionici odgovorili na pitanja o vlastitu iskustvu sudjelovanja u sekstingu.

3.1.3. Obrada podataka

Odgovori na pitanje o različitim aspektima sekskinga obrađeni su tematskom analizom, odvojeno za učenički i studentski dio uzorka. Tematska je analiza podataka opća kvalitativna metode obrade podataka usmjerena prema deskripciji tematskih kategorija koje proizlaze iz prikupljenih podataka (Howitt, 2010). U provedbi tematske analize vodili smo se koracima prema Braun i Clarke (2006), koji uključuju familijariziranje s podacima, kodiranje podataka te razvijanje glavnih tema i podtema koje opisuju dobivene podatke.

3.1.4. Rezultati

Kvalitativnom obradom i analizom dobivenih podataka identificirano je 7 različitih, ali opet međusobno povezanih tema, odnosno 19 podtema. Identificirane su ove teme: *definicija sekstinga, razlozi za seksting, stavovi prema sekstingu, posljedice sekstinga, dobrovoljno sudjelovanje u sekstingu, osobe koje vrše prisilu za seksting te ucjena*. Teme za vinjete analizirane su odvojeno i pokazale su sljedeće teme vezane za prihvaćajući, odbijajući i mješoviti stavovi prema različitim oblicima sekstinga (vidjeti: Prilog 1. Vinjete uporabljene u pilot-istraživanju). Detaljan opis tema i podtema s kodovima bit će ponuđen u glavnom dijelu istraživanja.

Na temelju dobivenih nalaza zaključeno je o opravdanosti primjene metode sinkronizirane zatvorene fokusne grupe u ispitivanju dubinskog razumijevanja sekstinga. Rezultati kvalitativnog pilot-istraživanja potvrđuju korisnost takve metode u ispitivanju prirode sekstinga te upućuju na prirodu sekstinga konzistentnu dosadašnjim nalazima iz literature. Osim toga, na temelju dobivenih nalaza postupak konstrukcije vodiča pitanja za glavnu fazu istraživanja bio je olažkan. Naime, uvid u analizu rezultata kvalitativnog dijela istraživanja omogućio je znanstvenicima sveobuhvatniji i temeljitiji pristup kvalitativnim podacima u glavnom istraživanju, ali i upozorio na potencijalni prostor za napredak, napose u kontekstu tehničke izvedbe, ali i načina kodiranja podataka.

3.2. GLAVNO ISTRAŽIVANJE

Istraživanje u sklopu glavne studije provedeno je u svrhu provjere razumijevanja sekstinga na uzorku sudionika iz BiH i RH, koristeći se *online* kvalitativnom metodom fokusne grupe. U ovom je dijelu istraživanja ispitano razumijevanje sekstinga na uzorku sudionika iz srednje škole, kao i na uzorku studenata s dvaju različitih područja.

3.2.1. Uzorak

U kvalitativnoj fazi glavnog istraživanja provedeno je ukupno deset *online* fokusnih grupa među srednjoškolcima (5 fokusnih grupa na uzorku iz BiH te 5 na uzorku iz RH) te deset fokusnih grupa među studentima (6 fokusnih grupa na uzorku iz BiH te 4 na uzorku iz RH). Ukupno 77 srednjoškolaca ($N_{\text{BiH}} = 38$ i $N_{\text{RH}} = 39$) te 95 studenata ($N_{\text{BiH}} = 59$ i $N_{\text{RH}} = 36$) pristupilo je sudjelovanju u *online* fokusnim grupama. Konačan je uzorak činilo 57 sudionika (52,631 %) uzorka srednjoškolaca iz Hrvatske te 48 sudionika (35,416%) uzorka studenata iz Hrvatske, nakon što su iz uzorka isključeni sudionici (njih 20) iz četiriju *online* fokusnih grupa među srednjoškolcima te sudionici (njih 47) iz pet *online* fokusnih grupa među studentima, jer je u tim grupama pozornost usmjerena samo na neke od tema rasprave, što nije bilo prikladno za našu analizu dubinskog razumijevanja prirode sekstinga i/ili je uzorak bio homogen po spolu te je uključivao nedovoljan ili prevelik broj sudionika po grupama.

U glavnom je istraživanju zastupljenost konačnog uzorka srednjoškolaca po gradovima bila ovakva: $N = 6$ (5 djevojaka i 1 mladić) iz Banje Luke, $N = 12$ (9 djevojaka i 3 mladića) iz

Mostara, N = 12 (11 djevojaka i 1 mladić) iz Rijeke, N = 9 (6 djevojaka i 3 mladića) iz Sarajeva, N = 9 (6 djevojaka i 3 mladića) iz Zadra te N = 9 (8 djevojaka i 1 mladić) iz Zagreba. Zastupljenost studenata po gradovima i spolu bila je sljedeća: 11 studenata iz Banje Luke, kao i Mostara (10 djevojaka i 1 mladić), 11 studenata iz Zadra (9 djevojaka i 2 mladića), 9 studenata iz Sarajeva (8 djevojaka i 1 mladić) te 6 studenata iz Zagreba (4 djevojke i 2 mladića). Najveći broj sudionika glavnog istraživanja hrvatske je nacionalnosti (74,368 %), zatim bošnjačke (15,789 %) i srpske nacionalnosti (10,526 %). S obzirom na status intimne veze, 42 (73,684 %) srednjoškolaca i 21 (43,750 %) student iz glavnog istraživanja izjavilo je da je trenutačno u intmnoj vezi. Kada je riječ o sudjelovanju u sekstingu, 24,56 % srednjoškolaca, odnosno 45,833 % studenata iz glavnog istraživanja sudjelovalo je u razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja, dok je u razmjeni tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja sudjelovalo 29,824 % srednjoškolaca i 75 % ispitanih studenata. Opis osnovnih obilježja konačnog uzorka glavnog istraživanja naveden je u tablici 2.

Regrutacija sudionica provedena je *online* putem službenih mrežnih (*web*) stranica i društvenih stranica srednjih škola i fakulteta Sveučilišta. Također su na fakultetima za sve zainteresirane (ne)nastavnike i sudionike projekta održane informativne radionice o projektu (ukupno 23 informativne radionice). U srednjim su školama informativni letci ponuđeni nastavnicima/suradnicima i drugima zainteresiranima zbog niskog odaziva na *online* informativne radionice.

Tablica 2. Osnovne karakteristike uzorka glavnog istraživanja (N = 105)

Osnovna obilježja	Glavno istraživanje	
	Srednjoškolci	Studenti
Broj sudionika	57 (N _Z = 45; N _M = 12)	48 (N _Z = 41; N _M = 7)
Broj fokusnih grupa	6 (N _{BIH} = 3; N _{HR} = 3)	5 (N _{BIH} = 3; N _{RH} = 2)
Mjesto	Banja Luka (N = 6), Mostar (12), Rijeka (N = 12), Sarajevo (N = 9), Zadar (N = 9), Zagreb (N = 9)	Banja Luka (N = 11), Mostar (N = 11), Sarajevo (N = 9), Zadar (N = 11), Zagreb (6)
Dob	M = 16,754 SD = 1,442	M = 20,916 SD = 1,711

3.2.2. Instrumenti

Sinkronizirane *online* fokusne grupe temeljile su se na vodiču za raspravu koji je izradio tim istraživačkog projekta. Na temelju ciljeva istraživanja pripremljena je lista pitanja.

Vodič je revidiran i odobrili su ga svih autora te je provjeren u pilot-istraživanju. Sastojao se od sljedećih setova pitanja.

Demografska pitanja. Ispitanici su naveli podatke o spolu, dobi, nacionalnosti, kao i o statusu intimne veze i njezinu trajanju.

Pitanja o sekstingu. Glavna pitanja postavljena za grupnu raspravu bila su sljedeća, a moderatori fokusnih grupa poticali su sudionike da prošire svoje odgovore: Što je seksting?; Jeste li ikad razmjenjivali vlastite seksualno eksplicitne poruke, fotografije i/ili videozapise putem elektroničkih uređaja?; Jeste li ikad razmjenjivali seksualno eksplicitne poruke, fotografije i/ili videozapise drugih ljudi putem elektroničkih uređaja?; Što Vas motivira da sudjelujete u razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja?; Ako ne sudjelujete, navedite zbog kojih razloga odbijate sudjelovati?; Što Vas motivira da sudjelujete u razmjeni tuđih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja?; Ako ne sudjelujete, navedite zbog kojih razloga odbijate sudjelovati?; Jeste li dobrovoljno sudjelovali u razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja ili ste osjećali pritisak da to učinite?; Jeste li dobrovoljno sudjelovali u razmjeni tuđih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja ili ste osjećali pritisak da to učinite?; Što mislite o ljudima koji dobrovoljno sudjeluju u razmjeni vlastitih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja?; Što mislite o ljudima koji objavljuju i/ili dijele tuđe seksualno eksplicitne poruke, fotografije i/ili videozapise putem elektroničkih uređaja bez dopuštenja ljudi prikazanih u takvim sadržajima?; Što mislite o ljudima koji ucjenjuju nekoga objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja?; Kojih se pozitivnih i/ili negativnih posljedica razmjene vlastitih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja možete sjetiti?; Kojih se pozitivnih i/ili negativnih posljedica razmjene tuđih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja možete sjetiti?

Usto, sudionici su dali vlastite komentare na pet fiktivnih priča o sekstingu (Prilog 2.). Pri osmišljavanju vinjeta oslanjali smo se na najčešće motivacijske odrednice sekstinga utvrđene znanstvenom literaturom (seksualna svrha, jačanje slike o tijelu i instrumenatalna svrha, koji se pojavljuju u recentnom motivacijskom modelu sekstinga; vidjeti Bianchi i sur. 2017, 2018). Priče su prije glavne primjene revidirane i odobrili su ih svi članovi istraživačkog tima, te su provjerene u pilot-istraživanju u osam *online* fokusnih grupa.

Debriefing pitanja. Sudionici su zamoljeni da odgovore i na sljedeća pitanja o iskustvu sudjelovanja u istraživanju: Koliko vam je bilo teško podijeliti svoja razmišljanja s grupom? (od 1 – veoma lako do 5 – vrlo teško) i tijekom odgovaranja na pitanja jeste li u nekom trenutku osjećali nelagodu? (od 1 – nikada do 4 – uvijek).

3.2.3. Postupak

U kvalitativnoj fazi istraživanja sudionici su se putem poveznice (linka) registrirali na *online* fokusnu grupu. Svi sudionici u svakoj fokusnoj grupi sudjelovali su u sinkroniziranoj fokusnoj grupi koja se održavala u realnom vremenu prijavom na *web*-platformu za konferencije. Tijekom „logiranja“ u *online* raspravu sudionici su rabili ime/*username* kojim ne otkrivaju svoj identitet. Prije početka održavanja zatvorene *online* fokusne grupe sudionici su potvrdili da su pročitali sve informacije o istraživanju i dali pristanak za sudjelovanje u njemu. Anonimnost i povjerljivost informacija o identitetu sudionika u potpunosti je zajamčena, te je naglašeno kako će pristup dobivenim podacima imati samo istraživači. Nakon uvoda u cilj istraživanja, moderator je otvorio raspravu s općim demografskim pitanjima. On se potom koristio vodičem gore spomenutih pitanja kako bi istražio iskustva sudionika o sekstingu, motive za sudjelovanjem u njemu, stavovi o sekstingu i njegovim posljedicama. Nakon završetka fokusne grupe svaki je sudionik zamoljen da individualno odgovori na pitanja o svojem iskustvu sudjelovanja u ovom istraživanju. Na kraju su sudionici dobili informacije o ustanovama u njihovu mjestu kojima su se mogli javiti u slučaju da su se osjetili uznemireno tijekom i/ili nakon sudjelovanja u fokusnoj grupi.

Sesije fokusne grupe vodio je jedan od glavnih istraživača ovoga projekta, a drugi član istraživačkog tima bio je prisutan kako bi promatrao i vodio bilješke. Svaka je fokusna grupa trajala od 60 do 120 minuta. Sudionici su bilježili svoje odgovore te su svi mogli pročitati ili odgovoriti na postove ostalih sudionika. Sudjelovanjem u istraživanju sudionici su kvalificirani za nagradnu igru.

Grupne su rasprave digitalno snimljene i transkribirane na službeni jezik, a zatim prevedene na engleski. Prijeводе su načinili članovi istraživačkog tima koji tečno govore oba jezika. Ovakav je pristup omogućio da svi podatci budu dostupni i članovima tima koji nisu izvorni hrvatski govornici u svhu kodiranja i daljnje analize rezultata.

Kao i pri pilot-fazi istraživanja, prethodno su dobivene dozvole za provedbu istraživanja. Provođenje istraživanja odobrilo je Etičko povjerenstvo za znanstvenoistraživački rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru, Banjoj Luci i Mostaru, a ulazak u škole Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Agencija za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske, pojedina županijska ministarstva obrazovanja Federacije Bosne i Hercegovine i ravnatelj škole u kojima je istraživanje provedeno.

3.2.4. Analiza podataka

Prikupljanje i analiza podataka obavljali su se istodobno primjenom iterativnog pristupa Brauna i Clarkea (2006). Svi su transkripti su uvezani u kvalitativni softverski paket QSR NVivo 10 za pomoć pri analizi kvalitativnih podataka. Glavni je istraživač pročitao sve transkripte i definirao preliminarnu shemu kodiranja o kojoj se poslije raspravljalo s preostalim članovima istraživačkog tima. Dva su se istraživača, neovisno, koristila

preliminarnom shemom kodiranja kako bi kodirali svaki transkript. Istraživački je tim razmatrao i analizirao vezu između dobivenih kodova i širih tema kako bi se osigurali konsenzus i jasnoća između dobivenih tema. Brojevi unutar rezultata prikazani u uglatim zagradama reference vezane su za broj kodova.

4. REZULTATI

U ovom su izvješću predočeni osnovni rezultati iz kvalitativnoga istraživačkog dijela. Rezultati su podijeljeni u dvije cjeline: rezultati vezani za razumijevanje sekstinga na uzorku srednjoškolaca, te rezultati vezani za razumijevanje sekstinga na uzroku studenata.

4.1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA NA UZORKU SREDNJOŠKOLACA

4.1.1. Priroda sekstinga

U svrhu odgovora na osnovno istraživačko pitanje ovog izvještaja usmjereno prema ispitivanju definicije sekstinga, u tablici 3. prikazane su osnovne teme i podteme razvijene tematskom analizom. Osnovne teme definicije sekstinga uključuju razlikovanje sekstinga u terminima akcije sekstinga (razgovor; slanje; primanje; slanje i primanje; te slanje, primanje i prosljeđivanje) te vrstama sadržaja (poruke, fotografije i videozapisi). Iz tablice 3. može se iščitati kako prevladava definicija vezana za akciju slanja te slanja i primanja sadržaja, kao i vrsta sadržaja vezana za seksualno eksplicitne fotografije.

Tablica 3. Definicije sekstinga (uzorak srednjoškolaca; N = 57)

DEFINICIJA SEKSTINGA	PRIMJERI ODGOVORA
Akcije sekstinga (43)	
Razgovor (2)	„Voditi seksi razgovore putem mobitela ili računala.“ <i>(Ž, Mostar, BiH)</i>
Slanje (20)	„Seksting se definira kao slanje dokumenata koji sadržavaju eksplicitne fotografije.“ <i>(Ž, Sarajevo, BiH)</i>
Slanje i primanje (17)	„To bi bilo slanje ili primanje poruka i slika seksualnog sadržaja.“ <i>(M, Rijeka, HR)</i>
Slanje, primanje i prosljeđivanje (4)	„Dijeljenje vlastita i tuđeg golog sadržaja, slika ili videa.“ <i>(Ž, Mostar, BiH)</i>
Vrsta sadržaja (48)	
Tekstualne poruke (16)	„Kada su dvoje u vezi i putem tekstualnih poruka flertuje ili ukazuje na seksualnu situaciju.“ <i>(M, Sarajevo, BiH)</i>

DEFINICIJA SEKSTINGA	PRIMJERI ODGOVORA
Fotografije (28)	„Slanje golih fotografija“. (Ž, Banja Luka, BiH)
Videozapisi (9)	„...videa koji nisu bezazleni.“ (Ž, Rijeka, HR)

Aspekt definicije provjeravan ovim istraživanjem odnosio se i na to sudjeluju li sudionici dobrovoljno ili pod pritiskom u razmjeni vlastitih ili tuđih seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja. Sudionici navode kako dijeljenje vlastitih sadržaja može biti i dobrovoljno i pod pritiskom, dok je za tuđe sadržaje sudjelovanje najčešće dobrovoljno (tablica 4.).

Tablica 4. *Pristanak na sudjelovanje u sekstingu (uzorak srednjoškolaca: N = 57)*

PRISTANAK SUDJELOVANJA U SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Vlastitih sadržaja (56)	
dobrovoljno (16)	„Uvijek dobrovoljno, ali pažljiva kome šaljem i vjerujem li osobi.“ (Ž, Mostar, BiH)
pod pritiskom (11)	„Mislim da je to uglavnom pritisak i strah da će druga osoba promijeniti svoje mišljenje ako mi to ne učinimo.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
oboje (29)	„Neki to rade pod pritiskom, a neki jer to žele.“ (Ž, Zagreb, RH)
Tuđih sadržaja (48)	
dobrovoljno (32)	„Sudjeluju dobrovoljno.“ (M, Zagreb, HR)
pod pritiskom (4)	„Jednom sam učinio pod pritiskom jer me nagovarala druga osoba.“ (M, Mostar, BiH)
oboje (12)	„Neki dobrovoljno, a neki zbog pritiska osobe koja to od njih želi.“ (Ž, Zagreb, HR)

Utvrđeno je da srednjoškolci najčešće doživljavaju pritisak od (bivšeg) partnera ili osobe koja im se sviđa za slanje vlastitih seksualnih eksplicitnih sadržaja, te vršnjaka i/ili prijatelja za slanje tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja (tablica 5.).

Tablica 5. Osobe koje stvaraju pritisak za sudjelovanje u sekstingu (uzorak srednjoškolaca: N = 57)

OSOBE KOJE STVARAJU PRITISAK ZA SUDJELOVANJEM U SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Vlastitih sadržaja (44)	
(Bivši) partner ili netko tko nam se sviđa (26)	„Osoba koja mi se sviđala i dala sam sve od sebe da joj ugodim.“ <i>(Ž, Mostar, BiH)</i>
Muška osoba (5)	„Muškarci uglavnom, ako te uspije nagovoriti, prestani biti naivna..“ <i>(Ž, Mostar, BiH)</i>
Društvo (npr. vršnjaci, prijatelji) (11)	„Možda pritisak vršnjaka koji su to već učinili ili misle da je to nešto što se mora napraviti i nešto što je normalno.“ <i>(Ž, Banja Luka, BiH)</i>
Nepoznate osobe (3)	„...ponekad stranci s interneta.“ <i>(Ž, Zadar, RH)</i>
Tuđih sadržaja (38)	
(Bivši) partner (7)	„Nakon prekida veze.“ <i>(Ž, Sarajevo, BiH)</i>
Društvo (npr. vršnjaci, prijatelji) (15)	„Neke osobe su društveno primorane od strane vršnjaka...“. <i>(M, Sarajevo, BiH)</i>
Osobe koje žele nanijeti štetu (10)	„Osobe koje žele uništiti tuđi ugled iz čiste zlobe i ljubomore <i>(Ž, Rijeka, HR)</i>

Na pitanje imaju li osobno iskustvo ucjenjivanja objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja potvrdno je odgovorilo troje sudionika.

Što se tiče pitanja od koga bi zatražili pomoć u situaciji ucjenjivanja, sudionici su većinom naveli da bi se obratili obitelji i prijateljima, policiji i drugim legalnim institucijama ili to samostalno riješili. Manji je dio sudionika naveo kako bi zatražili pomoć profesionalaca i nastavnika.

- **Obitelj i prijatelji (39):**

- „A i roditelj ti je najbolji prijatelj ako si maloljetan.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- „Prijateljima. Roditelji ne trebaju znati što ja sve izvodim zato što bi bili razočarani, ali, ako postane nešto ozbiljno, onda roditeljima.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Policija i druge legalne institucije (25):**

- „Da mi se desi bilo kakva slična situacija, uzela bih sve potrebne informacije od dotične osobe koja se nalazi na profilu, uključujući i fotografije i predala policiji.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „Nije se dogodilo, a, da se dogodi, prijavila bih policiji.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Samostalno riješiti (23):**

- „Objavila bih ime i prezime te osobe koja ucjenjuje.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „Nije mi se desilo, fala Bogu, al' da mi se desi, to bi riješila s tom osobom bez roditelja i policije.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Profesionalci i nastavnici (10):**

- „... profesori u školi.“ (M, Mostar, BiH)
- „Roditelji bi bili razočarani u mene što sam uopće pristala na slanje tog sadržaja pa bih se radije obratila psihologici...“ (Ž, Zadar, RH)

- **Ostalo (5):** ne zna što bi učinio, hakera, a potom policiju, povjerio nekom ili odrasloj osobi.

4.1.2. Motivi sekstinga

4.1.2.1. Motivi razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja

Utvrđeno je da srednjoškolci navode velik broj motiva za sudjelovanje u slanju *vlastitih* seksualno eksplicitnih sadržaja. Među najčešćima su seksualno zadovoljstvo, pritisak, radoznalost i privlačenje pažnje.

- **Seksualno zadovoljstvo (uglavnom u intimnoj vezi) (17):** seksting kao novi način za ponovno rasplamsavanje strasti i njezino održavanje; seksting u svrhu individualne ili zajedničke zabave te užitka; seksting zbog fizičke privlačnosti druge osobe, seksting u svrhu zadovoljavanja seksualnih potreba partnera, kao i dio intimne veze.
 - „Motivira me privlačnost partnera.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Moj cilj je napaliti svog partnera.“ (Ž, Zadar, HR)

- **Pritisak (17):** pritisak druge osobe, najčešće partnera ili vršnjaka za sudjelovanje u sekstingu.
 - „Osjećala sam pritisak, više pikanje, prvo sam rekla da ne šaljem ništa iako sam prije svega htjela poslati, tako da sam na neki način i dobrovoljno.“ (Ž, Rijeka, HR).
 - „Neke osobe su društveno primorane od vršnjaka i starijih učenika — vršnjački pritisak.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Radoznalost (14):** uzbuđenje i/ili adrenalin zbog nečega rizičnog kao što je seksting; radoznalost za reakciju drugih ljudi.
 - „Adrenalin, rizik da se te iste slike ne pošalju nekom drugom.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Pa nikad nisam slala svoje slike, ali razumijem zašto neki to rade, na neki način je to uzbuđljivo.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Privlačenje pažnje (12):** način privlačenja pažnje osobe s kojom dijelimo seksualno eksplicitan sadržaj; traženje prihvatanja od drugih.
 - „Želja za pažnjom.“ (M, Banja Luka, BiH)
 - „Traženje validacije i prihvatanje osobe s kojom pričamo.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Prijetnje, prisiljavanje i/ili ucjenjivanje (8):** osoba može prijetiti ili prisiljavati, čak i ucjenjivati u vezi sa slanjem vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja.
 - „Može biti primoran u ovisnosti o situaciji ako mu/joj se prijeti i ako je izložen opasnosti.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Osoba može biti i prisiljena“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Samopoštovanje (7):** jačanje samopouzdanja; samodopadanje; testiranje „fizičke“ atraktivnosti.
 - „Možda želja za nekim imidžem, pokušaj dobivanja samopouzdanja.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Za dizanje samopouzdanja.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Dosada (6):** razmjena seksualno eksplicitnog sadržaja kako bi se smanjila dosada.
 - „... a neki to rade i iz dosade“. (Ž, Zadar, RH)
 - „Meni je samo bilo dosadno...“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Flertovanje (5):** seksting kao način flertovanja s drugom osobom; ostvarivanje intimnosti s drugom osobom (ne u kontekstu intimne veze).
 - „Možda produbljivanje osjećaja prema toj osobi.“ (Ž, Zadar, RH)
 - „Mislim da ljudi šalju takve sadržaje u želji da se dopadnu suprotnom spolu ili da nekoga impresioniraju.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Povjerenje (4):** jačanje povjerenja prema osobi u intimnoj vezi; postati predaniji u intimnoj vezi; sudjelovati u sekstingu zbog povjerenja u osobu.
 - „Možda misle da imaju dovoljno povjerenja u partnera za tako nešto.“ (Ž, Banja Luka, BiH)

- „Ako ikada dođem u situaciju da imam želju da dijelim eksplicitne poruke sebe, onda će se to jedino dogoditi kada budem imao dovoljno povjerenja u tu osobu ...“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Udaljenost (3):** seksting u svrhu ostvarivanja seksualne aktivnosti u slučaju veze na daljinu.
 - „... daleko smo i ne možemo se vidjeti, to mi je npr jedina motivacija.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Koliko čujem, seksting uobičajeno služi kao nadomjestak u slučajevima kada je par seksualno aktivan, ali mora biti odvojen neko vrijeme...“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Ostalo (9):** drugi spomenuti razlozi jesu očaj, nesigurnost, zlostavljanje studenti, depresija, ruganje, nezadovoljstvo u životu, usamljenost, naivnost i zarađivanje novca.

Što se tiče dijeljenja *tudih* seksualno eksplicitnih sadržaja, motivi vezani za nanošenje štete drugoj osobi te privlačenje pažnje pokazali su se najučestalijima.

- **Nanošenje štete drugoj osobi (42):** ponižavanje ili namjerno povrjeđivanje osobe koja je sudjelovala u sekstingu. U osoba koje su bile u vezi motivi mogu biti osveta, ljutnja i sl.
 - „Ne zanimaju me, ali sam slala sadržaje na neki način da bih tu osobu ismijala.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Osveta je jedan od najčešćih razloga prema mojem mišljenju.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Privlačenje pažnje (16):** način privlačenja pažnje osobe s kojom se dijeli seksualno eksplicitni sadržaj; potreba za popularnošću na društvenim mrežama; dijeljenje određenog sadržaja može imati velik doseg na društvenim mrežama; traženje prihvaćanja od drugih.
 - „Da bismo ispali važni pred društvom.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Vjerujem da su osobe koje su mi to pokazale mislile da su fora jer to imaju, pogotovo ako se radilo o nekom malo „poznatijem“ u gradu.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Pritisak vršnjaka (9):** pritisak druge osobe.
 - Društvo može pokušati nagovoriti tu osobu u pokušaju da je izbace iz društva ili joj „sruše“ status. (M, Sarajevo, BiH)
 - „Mislim da u većini slučajeva osjećaju pritisak da to učine kako bi mogli biti kao drugi i općeprihvaćeni.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Nedostatak znanja (5):** nedostatak svijesti o nanesejoj šteti.
 - „Što se tiče tinejdžera, neki mogu nesvjesno upasti u takav krug iz kojeg se mogu izvući ili priključiti se ostalima, a možemo i odbiti takve aktivnosti. Dio omladine daje vlastiti pristanak i poslije shvati da je učinio/učinila grešku i traži izlaz iz situacije.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

- „Nepažnja u vezi posljedicama ili nepromišljanje na posljedice.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Zabava i zadovoljstvo (5):** individualna i zajednička zabava te zadovoljstvo.
 - „Ima stvarno glupih slika pa ono...“ (M, Zadar, RH)
 - „... seksualna gratifikacija.“ (M, Sarajevo, RH)
- **Tračanje (4):** ogovaranje i zabava s vršnjacima.
 - „Eventualno nekom bližem ispričati koji neće širiti dalje to čisto kao temu za razgovor, u svrhu ocrnjivanja.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „... da prošire trač.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Dosada (3):** dijeljenje seksualno eksplicitnih sadržaja kako se smanjila dosada
 - „... čisto iz dosade.“ (Ž, Rijeka, RH)
 - „Moje mišljenje. Osoba koja dijeli slike, vidozapise drugih ljudi, nemaju svoju zanimaciju...“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Narcizam (2):** povećanje samopoštovanja ocrnjivanjem drugih.
 - „Mislim da ljudi to dijele jer si žele nahraniti ego i zato što su iskompleksirani. Ukratko nezadovoljni svojim životom“. (Ž, Mostar, BiH)
 - „Kako bi ismijali i učinili sebe visim od nekog drugog.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Novac (2):** zarađivanje novca razmjenom seksualno eksplicitnih sadržaja.
 - „Pa sam to da objaviš na društvenu mrežu, ako si poznat, pare su u pitanju, tko to ne voli da vidi svi uvijek polete za polugolim fotografijama.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Mislim da je motivacija slična kao i za dijeljene vlastitih, npr novac..“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Sudioništvo (2):** postoji povjerenje u osobu s kojom se dijeli sadržaj, kao što su prijatelji.
 - „Možda dobrovoljno da zadovolje osobu s kojom komuniciraju, sve zavisi od osobe do osobe...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Osjećaj povezanosti i povjerenja.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Ostalo (10):** inovativnost, flert, samopoštovanje... nedostatak samopoštovanja, loše poredani prioriteti, manipuliranje, jačanje samopoštovanja, probanje nečega novoga, navika, traženje veze, slučajno prosljeđivanje sadržaja bez pristanka druge osobe i radoznalost za reakciju drugih ljudi.

4.1.2.2. Motivi odbijanja sudjelovanja u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja

Srednjoškolci koji ne sudjeluju u razmjeni **vlastitih** seksualno eksplicitnih sadržaja najčešće to ne čine jer vide seksting rizičnim. Primjerice, ističu kako najčešće izbjegavaju sudjelovati kako bi izbjegli rizik izloženosti takvog sadržaja drugima, zaštitili svoju privatnost ili jednostavno jer nemaju povjerenja u druge i smatraju takav oblik ponašanja neprikladnim i onim koji donosi brojne negativne posljedice.

- **Izbjegavanje prevelike izloženosti (12):** izbjegavanje rizika od izloženosti virtualnom okruženju; sadržaj ostaje na internetu i može se zloupotrijebiti.
 - „Ne, jer mogu biti proslijeđene drugima.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Odbijanje/mogućnost širenja tih slika bez mog znanja.“
- **Samozaštita (11):** zaštita vlastite privatnosti, privatnog života i mentalnog zdravlja.
 - „Zato što je to moje.“ (Ž, Zagreb, RH)
 - „Smatram da je to narušavanje okvira vlastite privatnosti, jer moje tijelo je samo moje.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Nepovjerenje (9):** nedostatak povjerenja prema ljudima i medijima.
 - „Ne vjerujem ljudima.“ (Ž, Zagreb, RH)
 - „Nemam povjerenje u bilo koga jer ne želim biti nazivana pogrdno kao nekoliko mojih poznanica koje su to činile.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Negativne posljedice (7):** seksting je neprikladan čin koji nosi rizike.
 - „Odbijam sudjelovati, jer smatram da razmjenom takvih poruka/slika možemo imati loše posljedice te se sve može vrlo brzo proširiti u javnost, odnosno može nas dovesti u neugodnu situaciju.“ (Ž, Rijeka, RH)
 - „... i u svakom slučaju može da se podijele takve fotografije ili snimke dalje.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- **Nezadovoljstvo (3):** nema potrebe za sudjelovanjem u sekstingu; seksting doživljava kao nezadovoljavajuće seksualno iskustvo, nije vrijedno rizika.
 - „Nema potrebe za tim.“ (M, Banja Luka, BiH)
 - „Prije sam sudjelovala, ali sad smatram da to nema smisla.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Nedostatak samopouzdanja (3):** osoba osjeća sram ili vjeruje da nema što pokazati.
 - „Ne sudjelujem jer nemam što pokazati.“ (M, Zadar, RH)
 - „Imam neku vrstu stida.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Religijska načela (2):** ne sudjeluje u sekstingu zbog vjerskih vrijednosti.
 - „Nemam komu ih slati, a niti imam namjeru zbog toga što se to protivi mojoj vjeroispovijesti.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Ne sudjelujem zbog vlastitih ideoloških i vjerskih vrijednosti.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Ostalo (1):** uvjerenje da je osoba premlada za seksting.

Kod sudionika koji ne sudjeluju u razmjeni **tudih** seksualno eksplicitnih sadržaja izraženi su razlozi nezadovoljstva, empatije prema drugima, te pridržavanja moralnih načela.

- **Nezadovoljstvo (15):** nema potrebe za sudjelovanjem u sekstingu ili to nije zanimljivo.
 - „Ne sudjelujem jer nemam razloga.“ (Ž, Zadar, RH)
 - „Takve stvari mi nisu zanimljive.“ (Ž, Mostar, BiH)

- **Empatija (13):** empatija prema drugima; poštivanje njihove privatnosti i života.
 - „Jer koliko ja ne želim da svijet vidi mene *naked*, što bi netko gledao nju/njega. To je poslano jednoj osobi vjerovatno iz povjerenja ..“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Nemam ništa što me može motivirati da to učinim, jer znam kako bih se ja osjećala da se stavim na mjesto te osobe.“ (Ž, *Mostar, BiH*)
- **Moralna načela (12):** iz ljudskosti i poštovanja prema drugima.
 - „Znam da je ta osoba takve slike poslala u povjerenju, pa je za mene to jednostavno moralno pogrešno.“ (Ž, *Rijeka, RH*)
 - „Ne sudjelujem jer je to narušavanje tuđe privatnosti i donosi razne posljedice.“ (Ž, *Zagreb, RH*)
- **Negativne posljedice (3):** izbjegavanje negativnih posljedica
 - „Nemam razloga sudjelovati u tome niti želim kasnije strahovati od njihova curenja.“ (Ž, *Sarajevo, BiH*)
 - „... donosi razne posljedice.“ (Ž, *Zagreb, RH*)
- **Ostalo (2):** nepovjerenje, kriminalno djelo

4.1.3. Stavovi prema sekstingu

Analiza odgovora vezanih za stavove upućuje na to da sudionici pretežno negativno vide seksting (tablica 6.). Odbojnim vide seksting koji uključuje ucjenu/pritisak, seksting koji nije dobrovoljan/sporazuman, seksting motiviran potrebom traženja prihvaćanja od drugih ili taštine, kao i osobe koje sudjeluju u sekstingu, a ne uzimaju u obzir moguće negativne posljedice. Manji dio sudionika odbojni stav prema sekstingu veže za negativne posljedice sekstinga te ako se seksualno eksplicitan sadržaj ne dijeli s osobom od povjerenja. Pri opisivanju gledišta na seksting mogu se uočiti i neutralno stavovi o sekstingu kao o osobnom izboru, kao i pozitivni stavovi ako je sudjelovanje u sekstingu dobrovoljno, s osobom od povjerenja i ako su uključeni u njega svjesni posljedica.

Tablica 6. Stavovi prema sekstingu (uzorak srednjoškolaca; N = 57)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Prihvaćajući stavovi	
<p><u>Seksting je prihvaćen ako je dobrovoljan (6): dobrovoljna i intimna praksa između ljudi koji uspostavljaju pravila koja se ne smiju kršiti.</u></p>	<p>„...ne osuđujem nikoga tko to radi dobrovoljno.“ (M, Mostar, BiH)</p> <p>„Ništa loše, nema srama.“ (Ž, Zadar, BiH)</p>
<p><u>Seksting je prihvaćen ako se provodi s osobom od povjerenja (4):</u></p> <p><i>intimna praksa između ljudi koji vjeruju jedni drugima.</i></p>	<p>„Ako su u dugoj vezi, braku, ili jednostavno se dovoljno dugo poznaju da vjeruju jedno drugome, onda mislim da se iz tog ne bi desio problem koji bi uzrokovao raskid veze, dodatne probleme.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p> <p>„U redu je ako vjeruju osobi kojoj to šalju.“ (Ž, Zadar, RH)</p>
<p><u>Seksting je prihvaćen ako su uključeni u njega svjesni posljedica (4):</u></p> <p><i>svjesni posljedica razmjene seksualno eksplicitnog sadržaja. Sudionici preuzimaju odgovornost za svoje postupke; ako se objavi, moraju znati da je to bio rizik. Ako se objavi, odgovornost je na osobi koja je podijelila sadržaj.</i></p>	<p>„Nemam pravo nikome ništa zabranjivati ili ikoga osuđivati, samo nek budu oprezni kome šalju jer bi mogli snositi posljedice..“ (Ž, Rijeka, RH)</p> <p>„Ništa posebno, postalo je toliko često da se više i ne čudim, samo uvijek treba biti jako oprezan.“ (Ž, Rijeka, RH)</p>
Odbijajući stavovi	
<p><u>Seksting se odbija ako postoji ucjena ili pritisak (52):</u></p> <p><i>oni koji ucjenjuju, stvaraju pritisak ili manipuliraju osobe su sa psihičkim problemima, loši ljudi. Štoviše, trebali bi biti zakonski kažnjeni, imaju osjećaj superiornosti i kontrole nad drugim ljudima.</i></p>	<p>„Misle da će nešto postići time, ali su zapravo samo jadni.“ (Ž, Zagreb, RH)</p> <p>„Sve loše što se može o njima misliti. Nemaju svoj život, nemaju svoje društvo. Psihički su nestabilne osobe.“ (M, Mostar, BiH)</p>
<p><u>Seksting se odbija ako se ne radi sporazumno (50):</u></p> <p><i>osobe koje šalju i primaju sadržaje bez pristanka ili ih prosljeđuju drugima bez pristana osuđuju se.</i></p>	<p>„Iako je to moja odluka da pošaljem nije na njima da shareuju dalje.“ (Ž, Banja Luka, BiH)</p> <p>„Mislim da su željni pažnje i ne znaju poštovati tuđu privatnost.“ (Ž, Zagreb, RH)</p>

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
<p><u>Seksting se odbija ako se radi iz potrebe traženja prihvaćanja od drugih ili taštine (17): oni koji javno dijele sadržaj o sebi imaju komplekse i traže prihvaćanje od drugih.</u></p>	<p>„Nisu baš u redu u glavi.“ (Ž, Zagreb, RH)</p> <p>„Da su <i>mentally disturbed</i> osobe.“ (M, Banja Luka, BiH)</p>
<p>Seksting se odbija ako uključeni ne uzmu u obzir moguće posljedice (13).</p>	<p>„Mislim da su takve osobe nepromišljene i nisu svjesne posljedica koje im se mogu dogoditi.“ (Ž, Rijeka, RH)</p> <p>„Nisu dovoljno razmislili o posljedicama.“ (Ž, Zagreb, RH)</p>
<p><u>Seksting se odbija zbog mogućih negativnih posljedica (9):</u> na primjer, ako se objavi, društvo osuđuje.</p>	<p>„Zato što je rizik za curenje slika na ovaj ili onaj način nezanimljiv, a posljedice trajne (Internet nikada ne zaboravlja).“ (M, Sarajevo, BiH)</p> <p>„Ugrožavaju i sebe i druge.“ (Ž, Zagreb, RH)</p>
<p><u>Seksting se odbija ako nije s nekim komu vjeruju (3):</u> dijeljenje sadržaja s nekim kome ne vjeruju u potpunosti.</p>	<p>„Ne mislim da se smije slati nekomu u koga se nema povjerenja.“ (Ž, Mostar, BiH)</p> <p>„Ne znam što prolazi kroz glavu ljudima koji se jave pa u roku 30 min razgovora šalju eksplicitne slike.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p>
<p>Neutralni stavovi</p>	
<p><u>Ravnodušnost prema sekstingu (20): sudjelovanje u sekstingu doživljava se osobnim izborom i osobnom odgovornošću.</u></p>	<p>„To je njihova stvar, ne mogu ništa loše niti misliti niti govoriti jer nemam to pravo.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p> <p>„Ne vidim problem, ide njima na odgovornost.“ (Ž, Rijeka, RH)</p>

Kvalitativne izjave sudionika u vezi s vinjetama omogućile su otkrivanje stavova o sekstingu u čijoj se podlozi nalaze različiti motivacijski čimbenici. U vezi s Vinjetom 1 koja se odnosi na situaciju *sekstinga određenu pritiskom partnera* sudionici su imali negativan stav. Ponašanje partnera doživjeli su manipulacijom i ucjenom te takav sadržaj ne bi trebao biti poslan pod pritiskom. Partnera koji vrši pritisak također su doživjeli lošom osobom s kojom je potrebno prekinuti i da partneri u vezama ne bi trebali činiti pritisak.

- **Ponašanje partnera je manipulacija ili ucjena (21):**
 - „[...] ako želi nastaviti izlaziti s njim [...]“ ukazuje na Robertov cilj od samog početka, seksualna gratifikacija koristeći Irenine slike i/ili objavljivanje istih na Internet (moguća je i ucjena).“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „...i ne radi se o ljubavi, nego samo o iskorištavanju i ucjeni.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Sadržaj se ne bi trebao slati pod pritiskom partnera (16):**
 - „Ako već želi vidjeti njeno tijelo nek se nađu uživo, naravno ako i ona to želi, fotografije mu ne bi trebala slati jer tako se izlaže već navedenim negativnim posljedicama i dozvoljava mu da manipulira njom.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ne, ako je to nešto što ona ne želi onda to ne treba raditi.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Partner koji vrši pritisak loša je osoba (trebao/trebala bi pomoć) (15):**
 - „Mislim da Roberto treba na liječenje.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Robert je glup i Irena zaslužuje bolje.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Prekid veze u slučaju pritiska na seksting (6):**
 - „Irena se treba udaljiti od Roberta jer je to za njezino dobro.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Irena ga treba blokirati i izbaciti iz svog života.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Partneri ne bi trebali raditi pritisak (6):**
 - „Mislim da Robert, ako mu se stvarno sviđa, ne treba tražiti tako nešto ako njoj nije ugodno.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ukoliko on nju voli, on to ne bi tražio.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Osoba bi trebala razmisliti prije nego što pošalje sadržaj pod pritiskom (2):**
 - „Mislim da bi trebala razmisliti i sačekati jer to je prerano da bi se takvo što tražilo.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Smatram da je Robert s Irenom samo kako bi mu poslala fotografije, ali, naravno, ne vidimo cijelu priču, treba pažljivo procijeniti situaciju i onda reagirati da ne bi on rekao nešto što možemo požaliti kako bi se osvetio.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Ostalo (8):** veza je kratka za sudjelovanje u sekstingu, ako se osjeća dobro, trebala bi sudjelovati, Robert treba naučiti kako se ponašati, većina djevojaka udovoljava dečkima u vezama, maloljetna je, Robert je moćan, ljubav može bez sekstinga, neka dopusti da on prvi pošalje sadržaj.

Za *osvetnički seksting*, seksting u svrhu osвете ako partner odluči prekinuti vezu (Vigenta 2), sudionici su također imali negativan stav ističući osobu koja ucjenjuje kao lošu osobu, važnost prekidanja odnosa i pitanje narušavanja povjerenja. Neki su sudionici i okrivljavali osobe koje sudjeluju u sekstingu.

- **Partner koji ucjenjuje loša je osoba (trebao/trebala bi pomoć) (27):**
 - „Ana pokušava ostvariti kontrolu nad njim. Boji se osjećaja povrjeđivanja i da izgubi neku osobu. Boji se samoće te misli ako ona njemu ne treba ili ako se ne osjeća da ima kontrolu nad njim da on ne bi bio s njom. Želi kontrolu jednostavno, želi biti iznad njega. Jednostavno rečeno, može biti psihopata i da joj treba psihijatar.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ana je jako loša osoba, jer ga ucjenjuje.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Prekinuti vezu u slučaju ucjenjivanja (i/ili ukloniti sadržaj) (17):**
 - „... uzeti joj mobitel, prisilno izbrisati poruke i prekinuti s njom.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Toksičan odnos iz kojega bi se Luka trebao što prije maknuti.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Problemi s povjerenjem (nedostatak povjerenja, povreda povjerenja) (13):**
 - „Luka je odao povjerenje Ani, ona ga je izigrala kao što se može naći u više navrata, nije jedini slučaj nažalost. On treba biti pažljiviji, a ona realnija, jer ti što radi ne drži vodu.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Trebalo bi je biti sram jer dogovor je dogovor i treba se poštovati.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Okrivljavanje (5):**
 - „Sami su krivi jer znaju negativne posljedice i nisu mogli biti sigurni hoće li fotografije biti izbrisane.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ana je očito opsjednuta njime, a i sami su krivi što su odlučili slati takve slike.“ (M, Zagreb, RH)
- **Ponašanje partnera je ucjena (4):**
 - „Ana je tip osobe koja je sklona ucjenama.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Ucjena iz koje je teško izaći.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Prijaviti policiji (3):**
 - „... obratila bih se policiji na njegovu mjestu.“ (Ž, Rijeka, RH)
 - „... Luka treba to prijaviti policiji.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Ostalo (6):** ne sudjelovati u seksualnom ponašanju, veza koja uključuje ucjene nije dobra veza.

Što se tiče *sekstinga u intimnim vezama* (Vinjeta 3) stavovi sudionika pretežno su bili ili pozitivni ili negativni. Sudionici s pozitivnim stavovima spominjali su dobrovoljno sudjelovanje u sekstingu s osobom od povjerenja te korisnost sekstinga za intimnu vezu, dok su oni koji su imali negativne stavove isticali da je seksting rizičan ili pogrešan.

- **Dobrovoljni seksting u intimnoj vezi (s osobom od povjerenja) je u redu (23):**
 - „Svaka čast za odnos, poštujem.. znaci da su zreli i da vjeruju jedno drugom.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

- „Ako je dobrovoljno, ne vidim problem u tome.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Seksting u intimnoj vezi može biti rizičan (14):**
 - „Približava ih samo ucjenama ako netko od njih odluči raskinuti.“ (M, Banja Luka, BiH)
 - „Mislim, ako su vjerni sebi u redu je, ali stvarno ništa nije privatno i trebaju razmišljati o tome što će biti ako prekinu.“ (M, Zagreb, RH)
- **Seksting u intimnoj vezi je pogrešan/loš (9):**
 - „Ne približava, nema nikakvog uticaja...“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Nije to način.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Seksting može biti dobar za intimnu vezu (8):**
 - „Sara i Alen imaju zdrav odnos pun povjerenja. Seksting je normalna stvar ako ste u duljoj vezi i vjerujete jedno drugom. Zbližava vas.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „... olakšava i poboljšava vezu na daljinu.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Seksting koji uključuje maloljetnike je problematičan (2):**
 - „Problem ovdje jest u tome što je Alen maloljetan.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Budući da je je Alen maloljetan, to znači da on tehnički snima dječju pornografiju samog sebe, što bi ga lagano stavilo iza rešetaka.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Seksting je vlastiti izbor (2):**
 - „Njihovi životi.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Ako oni to tako misle, onda nek im bude tako.“ (Ž, Zagreb, RH)

Za vinjetu 4 koja ilustrira seksting motiviran vršnjačkim pritiskom stavovi sudionika većinom su negativni u smjeru percepcije sekstinga kao pogrešnog i rizičnog ponašanja.

- **Seksting pod vršnjačkim pritiskom je pogrešan/loš (17):**
 - „Drustveni pritisak. To je isto k'o da kažeš sebi: ako svi skaču sa zgrade odoh i ja.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Slikati se gol nije najpohvalnija stvar koju treba napraviti i zato ne treba u tome pratiti svoje prijatelje.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Seksting pod vršnjačkim pritiskom može biti rizičan (14):**
 - „Nora je u ovom trenutku gotovo sigurno pogriješila, jer taj poznanik nije ni u kakvom smislu odan njoj, te je tako gotovo sigurno da će on proslijediti njene slike drugim osobama. Ako je spremna za posljedice, onda je donekle i u redu, ali...“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Curo, ne radi to, lik će te ucjenjivati.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Sadržaj se ne bi trebao slati pod pritiskom vršnjaka (10):**
 - „Ako nisi 100 % siguran u startu, nemoj.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

- „Nije trebala slati.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Seksting je vlastiti izbor (često pogrešan izbor) (8):**
 - „Ona je odlučila. Nije za nju nitko rekao: e ti ćeš se uslikati. Sama pala, pa nek sama i ustane.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Nije baš najpametnija odluka, ali neka radi što hoće.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Osoba koja sudjeluje u sekstingu pod vršnjačkim pritiskom loša je osoba (7):**
 - „Nora je nezrela i trebala bi to znati.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ako je to stvarno poslala, onda ima neki poremećaj koji treba riješiti.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Ostalo (3):** nema odgovornost slati sadržaj, savjetovati se s odraslima, utjecaj vršnjaka izražen.

Stavovi o **sekstingu osobe homoseksualne orijentacije** u svrhu flertovanja (vinjeta 5) upućuju na to da se doživljava pogrešnim ili vlastitim izborom. Seksting u svrhu flerta prihvatljiv je ako je dobrovoljan ili ako je osoba svjesna posljedica, a osoba koja sudjeluje u sekstingu doživljava se kao samouvjereni osoba. Za tu vinjetu sudionici su izrazili dvostruke standarde u sekstingu.

- **Seksting u svrhu flerta je pogrešan/loš (čak i oblik uznemiravanja) (17):**
 - „Pa glupo mi je uopće slati takve fotografije u svrhu flerta.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Njegov način flertovanja je nekoj drugoj osobi harass/ napadanje.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Seksting je vlastiti izbor i odgovornost (13):**
 - „Ako Saši to ne smeta, ne bi trebalo ostalima.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Ako je on u redu s time, tko smo mi da sudimo.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Dvostruki standardi u sekstingu (7):**
 - „U našem društvu, ako žena pošalje takvu fotografiju, ona je „kurva“, ispričavam se na izrazu.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „U ovoj situaciji nekako mi nije isto uspoređivati dečke i cure.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Seksting u svrhu flerta je prihvatljiv ako je dobrovoljan/sporazuman (5):**
 - „Ako se drugi slažu s tim onda je dobivanje takvih slika u redu.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Dok god dečkima ne smeta da ih on šalje, neka radi što želi.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Osoba koja sudjeluje u sekstingu u svrhu flerta je samouvjereni osoba (4):**
 - „Mislim da Sašu nije briga di će njegove slike završit ipak je rekao da si je baš zgodan momak.“ (Ž, Zadar, RH)
 - „Previše samopouzdanja.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Seksting u svrhu sekstinga je prihvatljiv ako je osoba svjesna posljedica (3):**
 - „Ako ga ne zanima to što će se njegove fotografije proširiti, onda je to u redu.“ (*M, Mostar, BiH*)
 - „Ako je Saša dobro promislio o svojim odlukama i svjestan je posljedica, to je u redu, no treba biti oprezan.“ (*Ž, Rijeka, RH*)
- **Ostalo (6):** dok se ne vide intimni dijelovi tijela ili oni koji otkrivaju o kojoj osobi je riječ ili dok se sadržaj ne proširi je u redu, sklonost ismijavanju, normalno ponašanje među mladima.

4.1.4. Posljedice sekstinga

Na pitanje o posljedicama sekstinga, razmjene vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja putem elektroničkih uređaja, sudionici su većinom govorili o pozitivnim posljedicama u terminima užitka, jačanja samopouzdanja i ostvarivanja intimnosti, te negativnim u terminima pretjeranog izlaganja inicitnog života javnosti, izloženosti nasilju/ucjenjivanju, gubitku društvenog statusa i doživljavanju mentalnih poteškoća.

- **Užitak (26):** seksualno zadovoljstvo, uzbuđenje, zabava među parovima te ostvarivanje veze.
 - „Uzbuđenost, zadovoljstvo drugoj osobi kojoj šalju.“ (*Ž, Mostar, BiH*)
 - „Utaživanje seksualnih potreba.“ (*Ž, Rijeka, RH*)
- **Prevelika izloženost (15):** javno izložen intimni život i/ili strah od pretjeranog izlaganja.
 - „Vjerojatno zato što završe objavljeni na nekim stranicama, procure u javnost.“ (*Ž, Mostar, BiH*)
 - „Negativno je što se ta slika može proširiti.“ (*Ž, Rijeka, RH*)
- **Nasilje i/ili ucjena (13):** izloženost nasilju ili ucjenjivanju.
 - „Negativne su ucjene, poniženje...“ (*M, Banja Luka, BiH*)
 - „Jednog dana, kad ne budete u dobrin odnosima, može se zlouporabiti.“ (*Ž, Zadar, RH*)
- **Gubitak društvenog statusa (10):** odbijanje i negativna društvena prosudba uključenih osoba, kada se zna da su sudjelovali u sekstingu.
 - „Ne vidim ništa pozitivno tu, a negativno moglo bi nas društvo ismijavati.“ (*Ž, Mostar, BiH*)
 - „Ima puno negativnih posljedica... počne ih se ismijavati, izgube prijatelje...“ (*Ž, Zagreb, RH*)
- **Povećano samopoštovanje (9):** povećanje tjelesne samopercepcije, stjecanje samopoštovanja osjećanjem privlačno/seksti (osnaživanje), te samorazvoj.

- „Posljedice su bitne, kakve god one bile, ako su pozitivne, onda imamo osjećaj sigurnosti i nekog našeg shvaćanja, realizacije ljudskih odnosa u društvu i značenje samih.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „Za onoga koji šalje pozitivna je posljedica vjerojatno podizanje samopouzdanja na neki način.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Loše mentalno zdravlje (9):** gubitak samopoštovanja te emocionalne poteškoće.
 - „Prema mojem mišljenju tu nema pozitivnih strana, kao posljedica su tu samo negativne stvari, vjerujem da toj osobi nije ugodno nakon toga i da ima mnogo problema i da to dosta utječe na njen/njegov karakter i samopouzdanje.“ (Ž, Rijeka, RH)
 - „Posljedice koje je imala moja poznanica bile su razne... Takva situacija za nju je izazvala mnogo stresa pa čak i depresiju, kada je razmišljala o tome da samoj sebi oduzme život...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Intimnost (6):** razvijanje osjećaja povjerenja i intimnosti.
 - „... vidim da imamo međusobno povjerenje.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „... bolja povezanost u vezi, valjda.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Ostalo:** gubitak podrške roditelja.

Ispitali smo i posljedice vezane za razmjenu tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja. Odgovori pokazuju kako većina ističe negativne posljedice razmjene tuđih sadržaja vezane uz izloženost nasilju, lošije mentalno zdravlje, gubitak društvenoga statusa, preveliku izloženost privatnog života javnosti te pravne posljedice. Za pojedine sudionike razmjena tuđih sadržaja može imati i pozitivne posljedice vezane za doživljaj moći nad nekim i privlačenje pažnje.

- **Nasilje i/ili ucjena (10):** uznemirivanje, nasilje i/ili ucjena kada se sadržaj proširi.
 - „... ostalo može biti mržnja, ismijavanje..“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Mogu ucjenjivati tu osobu.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Loše mentalno zdravlje (6):** izravne štetne posljedice na mentalno zdravlje; osjećaj krivnje, srama i depresije kada se poslani sadržaj proširi.
 - „A negativnih ima mnogo, ali prvo bih napomenuo to da osoba koja je na slikama može upasti u teško psihičko stanje koje na kraju može biti kobno.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Negativne, naravno, tuga, sramota itd., isto kao i za vlastite.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Gubitak društvenog statusa (6):** odbijanje i negativna društvena prosudba uključenih osoba kada se poslani sadržaj proširi.
 - „Kao negativne sam primijetila ismijavanje i to što su kasnije, čak i kada to više ne rade, te osobe etiketirane kao 'jeftine' zbog tih stvari (slika) iz prošlosti.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Negativne su gubitak prijatelja jer je osoba proširila slike....“ (Ž, Rijeka, RH)

- **Osjećaj moći (nad nekim) (6):** osjećaj snažno, osjećaj moći nad nekim i uvjerenje da je osoba bolja od nekoga, dominacija nad emocijama osobe i osjećaj kontrole nad osobom, percepcija sebe kao moćnoga.
 - „Dominaciju nad emocijama te osobe i osjećaj vlasti nad njom.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „... osjeća se moćno.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Privlačenje pažnje (5):** privlačenje pažnje osobe s kojom se dijeli sadržaj, prihvaćanje od drugih.
 - „Pozitivna je strana to što te društvo bolje prihvati i ispadneš 'mocniji'.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „To je, naravno, potpuno pogrešno raditi, ali mogu pretpostaviti da se ta osoba osjeća prihvaćenom u društvu.“ (Ž, Rijeka, RH)
- **Prevelika izloženost (4):** javno izložen intimni život.
 - „U tome svemu nema pozitivnih posljedica jer se sve vrlo brzo proširi.“ (Ž, Zagreb, RH)
 - „U slučaju dijeljenja tuđih slika bez dopuštenja, to je garantirano curenje na internetu.“ (M, Sarajevo, BiH)
- **Pravne posljedice (3):** sudjelovanje u pravnom postupku kada se sadržaj distribuira.
 - „Od negativnih je ta što možemo dobiti krivičnu prijavu, što je vrlo rijetko.“ (Ž, Rijeka, RH)
 - „...moguća prijava.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Ostalo (6):** zadovoljstvo, uzbuđenost, osvješćivanje što su učinili, učenje iz situacije.

5.1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA NA UZORKU STUDENATA

5.1.1. Definicije i priroda sekstinga

U tablici 7. prikazane su osnovne teme i podteme razvijene tematskom analizom. Osnovne teme definicije sekstinga uključuju razlikovanje sekstinga u terminima akcije sekstinga (slanje; primanje; slanje i primanje; te slanje, primanje i prosljeđivanje) te vrstama sadržaja (razgovor, poruke, fotografije i videozapisi). Iz tablice 7. može se iščitati kako prevladava definicija vezana uz akciju slanja te slanja i primanja sadržaja, kao i vrsta sadržaja vezana za seksualno eksplicitne tekstualne poruke.

Tablica 7. Definicije sekstinga (uzorak studenata; N = 49)

DEFINICIJE SEKSTINGA	PRIMJERI ODGOVORA
Oblici sekstinga (43)	
Slanje (20)	„Slanje eksplicitnog sadržaja putem poruka.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
Slanje i primanje (2)	„Slanje i primanje eksplicitnih poruka i slika.“ (Ž, Zagreb, RH)
Slanje, primanje i prosljeđivanje (21)	„Seksting označuje dijeljenje svojih ili tuđih nudističkih/razgolićenih slika, videosnimaka i vođenje razgovora putem mobilnog telefona ili računala koji imaju seksualnu konotaciju.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
Vrsta sadržaja (78)	
Razgovor (2)	„...i vođenje razgovora putem mobilnog telefona ili računala koji imaju seksualnu konotaciju.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
Tekstualne poruke (31)	„Razmjenjivanje tekstualnog sadržaja preko poruka.“ (Ž, Zagreb, RH)
Fotografije (26)	„Slanje intimnih fotografija.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
Videozapisi (21)	„Slanje fotografija/videozapisa eksplicitnog seksualnog sadržaja drugoj osobi putem <i>online</i> ili mobilnih servisa za komunikaciju.“ (M, Zagreb, RH)

Tablica 8. prikazuje kako seksting nije rodno neutralan fenomen te su jasno vidljivi dvostruki standardi u motivima i posljedicama sesktinga, kao i da postoje razlike u dobi s obzirom na motive i posljedice sekstinga.

Tablica 8. Rodna priroda sekstinga (uzorak studenata; N = 49)

PRIRODA SEKSTINGA	PRIMJERI ODGOVORA
Rodna prirodna sekstinga i seksualnog ponašanja (30)	
Seksualni dvostruki standardi (8)	„Također za žene postoji više normi kako bi trebale izgledati dok za muškarce to i nije slučaj.“ (Ž, Zadar, RH)
Rodne razlike u vršenju pritiska za slanje vlastitog sadržaja (10)	
Žene će češće iskusiti pritisak zbog dijeljenja vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja nego muškarci (10)	„Mislim da je muška populacija zastupljenija i češće nagovara.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
Rodne razlike u posljedicama slanja vlastitog sadržaja (12)	
Žene češće doživljavaju negativne posljedice dijeljenja vlastitog seksualno eksplicitnih sadržaja nego muškarci (12)	„Mislim da se golo muško tijelo ne gleda na isti način kao kad je na slici golo žensko tijelo, pa možda Luka neće biti suočen s takvom sramotom.“ (Ž, Zadar, RH)
Dobna priroda sekstinga (14)	
Dobna razlika u motivima za dijeljenje vlastitog sadržaja (4)	„Mislim da u tome sudjeluju adolescenti, mlađi ljudi vjerojatnije će osjećati pritisak od vršnjaka, a stariji, čak i ako osjećaju pritisak, trebali bi biti dovoljno zreli da mu se odupru.“ (Ž, Zadar, RH)
Dobna razlika u motivima za dijeljenje tuđeg sadržaja (7)	„...seksting u adolescenciji i kasnijoj dobi treba sagledavat odvojeno, jer nije isto kad netko sa 17 godina dijeli tuđe eksplicitne sadržaje ili u dobi od 25 godina.“ (Ž, Zadar, RH)
Dobna razlika u posljedicama dijeljenja vlastitog sadržaja (3)	„Ali, mlađe osobe često nasjednu na površne vezice i smatraju to ljubavlju te ostanu povrijeđene i 'oštećene' dugo nakon toga, posebno ako je riječ o manjim sredinama.“ (Ž, Zadar, HR)

Nalazi pokazuju kako studenti najčešće pritisak za razmjenjivanje vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja doživljavaju od partnera, dok pri razmjenjivanju tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja pritisak pretežno dolazi od vršnjaka (tablica 9.).

Tablica 9. Osobe koje stvaraju pritisak za sudjelovanje u sekstingu (uzorak studenata; N = 49)

OSOBE KOJE STVARAJU PRITISAK ZA SUDJELOVANJE U SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Vlastitih sadržaja (44)	
(Bivši) partner (30)	„Naravno, slažem se, kao što rekoh, ne bih da generaliziram, ali iz osobnog iskustva govorim da sam imala često pritiske od partnera prema kojima nisam imala toliko povjerenja da to uradim, kada sam naišla na nekog u koga imam povjerenja taj 'pritisak' je bio obostran <i>(Ž, Banja Luka, BiH)</i>
Društvo (npr. vršnjaci, prijatelji) (9)	„Vršnjaci. Kako bi ispali face, rado će podijeliti.“ <i>(Ž, Zadar, RH)</i>
Starija osoba (7)	„Obično su to starije osobe koje vrše pritisak na mlađe. Koriste se manipulacijom da dobiju ono što žele.“ <i>(M, Sarajevo, RH)</i>
Nesigurne osobe (4)	„Osobe koje su nesigurne u sebe.“ <i>(M, Zagreb, RH)</i>
Medij (2)	„... ali i sami mediji koji sve više promoviraju takve sadržaje i način ponašanja.“ <i>(Ž, Mostar, BiH)</i>
Ostalo (4)	npr. druga osoba, bliske osobe, socijalno konformiranje, nepoznate osobe
Tuđih sadržaja (42)	
Društvo (npr. vršnjaci, prijatelji) (28)	„Društvo, uglavnom prijatelji, mogu također biti manipulativni, te se koristiti povjerenjem kao izgovorom, jer, ako ne želimo podijeliti s njima nešto intimno ili samo što mi znamo, to se izjednačuje s onim da im ne vjerujemo ili da ih isključujemo.“ <i>(M, Banja Luka, BiH)</i>

OSOBE KOJE STVARAJU PRITISAK ZA SUDJELOVANJE U SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
(Bivši) partner (5)	„Partneri, dugoročni ili kratkoročni.. “ (Ž, Zagreb, RH)
Mediji (4)	„Mediji!“ (Ž, Mostar, BiH)
Nesigurne osobe (3)	„Osobe s manjkom samopouzdanja...“. (M, Zagreb, RH)
Ostalo (2)	npr. starija osoba, nepoznata osoba

Na pitanje imaju li osobno iskustvo ucjenjivanja objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja nijedan od sudionika nije potvrdno odgovorio.

Što se tiče pitanja od koga bi zatražili pomoć u situaciji ucjenjivanja, većina sudionika potražila bi pomoć obitelji i prijatelja, ili policije i drugih kompetentnih institucija.

- **Policija i druge legalne institucije (43):**

- „Policiji bi prijavil.“ (Ž, Mostar, RH)
- „... da mi se dogodi, sigurno bih se obratila policiji ili nekakvom službenom tijelu.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Obitelj i prijatelji (32):**

- „Prijateljima i drugim bliskim ljudima, pomoć u smislu podrške i savjeta.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- „Da mi se to dogodi, vjerojatno bih se savjetovala s prijateljima ili obitelji.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Profesionalci (19):**

- „Nije mi se dogodilo, ali, kada bi mi se to dogodilo, porazgovarala bih s nekom stručnom osobom, jer u ovakvim slučajevima osobe je najčešće stid i strah razgovarati s najbližima (roditelji, brat, sestra pa čak i prijatelji)...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „A ako bi me takvo što previše uznemirilo, potražila bih i psihološku pomoć...“ (Ž, Zadar, RH)

- **Samostalno riješiti (6):**

- „Prekinuti komunikaciju s osobom, blokirati je na društvenim mrežama...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „Nikome, svoje probleme riješavam sam.“ (M, Zagreb, RH)

- **Ostalo (11):** ne zna što bi učinio ili ne bi potražio nikakvu pomoć

5.1.2. Motivi sekstinga

5.1.2.1. Motivi razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja

Kao i na uzorku srednjoškolaca, i na uzorku studenata utvrđeno je da studenti navode velik broj motiva za sudjelovanje u slanju *vlastitih* seksualno eksplicitnih sadržaja. Među najčešćima ističu se oni vezani za seksualne motive, poput seksualnog uzbuđenja/pobuđenosti i održavanja intimne veze.

- **Uzbuđenje i pobuđenost (26):** seksting u svrhu poticanja seksualnog uzbuđenja i pobuđenosti, kao oblik zabave.
 - „Povećana potreba za uzbuđenjem.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Za sebe ne mogu baš reći ništa doli puke zabave i što bi se reklo 'scratching the itch'.“ (Ž, Zadar, HR)
- **(Dugotrajna) veza na daljinu (22):** seksting kao način održavanje intimne veze na daljinu.
 - „Pokatkad u vezi na daljinu slanje seksualno eksplicitnog sadržaja može poboljšati situaciju.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „U vezi sam na daljinu, tako da na taj način volim održavati nekakvo uzbuđenje i strast, smanjiti dosadu.“ (Ž, Zadar, HR)
- **Povećanje strasti u intimnim vezama (15):** seksting kao novi način za ponovno rasplamsavanje strasti i njezino održavanja.
 - „U partnerskim vezama održavanje strasti.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Izvor motivacije mogu biti i želja za razbijanjem rutine, uvođenje nečeg novog u odnos.“ (Ž, Zadar, HR)
- **Održavanje intimnosti (15):** seksting u svrhu održavanja bliskosti i intimnosti, primarno s partnerom.
 - „Stvaranje intime s drugom osobom.“ (M, Mostar, BiH)
 - „Na taj način nadoknađujemo nedostatak intimnosti.“ (Ž, Zadar, HR)
- **Seksualno zadovoljstvo (13):** seksting u svrhu zadovoljenja seksualnih potreba.
 - „Vlastito zadovoljstvo, kao i partnerovo.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „... zadovoljstvo...“ (Ž, Zagreb, HR)
- **Pritisak (12):** pritisak druge osobe, najčešće partnera ili vršnjaka za sudjelovanje u sekstingu.
 - „A vjerujem da ljudi u toksičnim odnosima osjećaju pritisak da to učine, kako ne bi 'izgubili ljubav partnera'.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Pritisak od partnera.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Povjerenje (10):** jačanje povjerenja prema osobi u intimnoj vezi; postati predaniji u intimnoj vezi; sudjelovati u sekstingu zbog povjerenja u osobu.

- „Vjerovatno osobe koje šalju imaju veliku dozu povjerenja u svoje partnere.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
- „... vjerujem toj osobi...“ (Ž, *Zagreb, RH*)
- **Znatiželja i eksperimentiranje u seksualnom ponašanju (6):** seksting u svrhu radoznalosti i eksperimentiranja.
 - „Znatiželja!“ (Ž, *Mostar Luka, BiH*)
 - „Više ne bih sudjelovala, prije je bilo zbog eksperimentacije.“ (Ž, *Zagreb, HR*)
- **Flertovanje (6):** seksting kao način flertovanja s drugom osobom u svrhu postizanja privlačnosti i zadržavanja druge osobe.
 - „Želja da budemo nekom privlačni.“ (Ž, *Mostar, BiH*)
 - „Potreba da se svidimo drugoj osobi pa joj šaljemo slike da bismo je zadržali.“ (M, *Banja Luka, BiH*)
- **Nanošenje štete drugoj osobi (6):** ponižavanje ili namjerno povrjeđivanje osobe koja je sudjelovala u sekstingu.
 - „Naravno, postoje i negativni razlozi, ako neko ima namjeru da takav sadržaj iskoristi protiv vas ili ako mi svjesno od nekog tražimo sadržaj tog tipa kako bismo ga iskoristili protiv neke osobe čije smo povjerenje prethodno pridobili“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „... iz čiste zlobe prema toj osobi...“ (Ž, *Mostar, BiH*)
- **Normalizacija sekstinga (3):** prihvaćanje sekstinga kao normalnog oblika ponašanja u društvu
 - „... naravno, može i društvo utjecati jer je to postalo 'normalno'.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Sami mediji dijele takve sadržaje, osobe koje to prate uzmu to pod normalno i aktualno...“ (Ž, *Mostar, BiH*)
- **Privlačenje pažnje (3):** način privlačenja pažnje osobe s kojom se dijeli seksualno eksplicitni sadržaj; traženje prihvaćanja od drugih.
 - „Također netko tko je samouvjeren može slati slike da bi na taj način pridobio pažnju i pohvale od drugih ljudi.“ (Ž, *Banja Luka, RH*)
 - „Neki drugi ljudi uživaju u takvoj vrsti pozornosti od drugih ljudi.“ (M, *Zadar, RH*)
- **Društveno potkrepljivanje u pogledu (seksualne) privlačnosti (2):** jačanje slike o sebi slanjem seksualno eksplicitnog sadržaja.
 - „Premda jedanput, kad sam bila u vezi, svidalo mi se kad bi me cura komplimentirala i davalo mi je samopouzdanja u vlastiti tijelo.“ (Ž, *Zadar, RH*)
 - „Ili možda je to način na koji žele povećati samopouzdanje ako im netko kaže da su zgodni...“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Testiranje (seksualne) privlačnosti (2):** testiranje tjelesne privlačnosti slanjem seksualno eksplicitnih sadržaja.

- „Htjela sam i da vidim kako bih izgledala na takvim fotografijama i kakvu bi reakciju proizvele“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „... zanima ih kako izgledaju...“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Društveno konformiranje (2):** sudjelovanje u sekstingu radi konformiranja s vršnjačkom skupinom.
 - „Moguće da ljude motivira izreka ako su svi, zašto ne bih i ja?“ (Ž, Zadar, RH)
 - „Sudjelovala sam dobrovoljno samo zato što su svi to radili pa sam i ja...“ (Ž, Zadar, RH)
- **Sigurnost tehnologije u izražavanje seksualnog ponašanja (2):** tehnologija pruža sigurnije oblike izražavanja seksualnosti.
 - „Također tomu pridonose načini na koje danas možemo slati takav sadržaj (npr. mogućnost da slika 'nestane' nakon što je druga osoba pogleda).“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Mislim da druge motivira sigurno izražavanje seksualnosti (znaju da je udaljeno / gotovo anonimno).“ (Ž, Zadar, RH)
- **Nedostatak znanja (2):** nedostatak svijesti o mogućim posljedicama.
 - „Mislim da mnogi to rade nesvjesni mogućih posljedica“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Nesvjesnost o posljedicama koje nastaju širenjem takvog sadržaja.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Ostalo (3):** izražavanje seksualnosti, poboljšanje samopouzdanje, iskustvo ranije traume.

Sudionici nešto manje opisuju motive za dijeljenje **tudih** seksualno eksplicitnih sadržaja, ali oni vezani uz nanošenje štete drugoj osobi, zabavljanje i tračanje najučestaliji su.

- **Nanošenje štete drugoj osobi (39):** ponižavanje ili namjerno povrjeđivanje osobe koja je sudjelovala u sekstingu. Kod osoba koje su bile u vezi motivi mogu biti osveta, ljutnja i sl.
 - „U većini situacija mislim da je riječ o ponižavanju (npr. kada bivši partner dijeli sliku svog bivšeg partnera s javnošću, a koja je dotad bila privatna), također može biti i ismijavanje ili pak hranjenje ega.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Na motivaciju drugih osoba smatram da je mogla utjecati npr. želja za izrugivanjem, ponižavanjem i slično, prema toj osobi čiji se sadržaji objavljuju i/ili dijele...“ (Ž, Zadar, RH)
- **Zabava i zadovoljstvo (20):** individualna i zajednička zabava te zadovoljstvo.
 - „Mislim da većina to radi iz zabave pa čak i dosta starije osobe, s time sam se susretala više puta.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Misle da je to zabavno.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Tračanje (15):** ogovaranje i zabava s vršnjacima.
 - „... ali sam podijelila sadržaj druge osobe koji je već bio virtualan, a riječ je o osobi 'sumnjivog morala' i cesta je tema ljudi upravo u tom kontekstu.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Možda i obično ogovaranje, među ostalim.“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Društveno konformiranje (10):** sudjelovanje u sekstingu zbog konformiranja s vršnjačkom skupinom.
 - „Pa pretežno je to osjećaj konformizma, u raznim socijalnim grupama.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Sudjelovala sam u srednjoj školi, dobrovoljno, ali smo svi skupljali. Pa da se ne ističem iz mase, i ja sam. Opet kažem, sada shvaćam svoju nezrelost tada.“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Ostvarivanje socijalnog statusa među vršnjacima (7):** dijeljenje tuđih sadržaja kako bi se dokazali i stekli status u vršnjačkoj skupini
 - „... da se dokažu prijateljima“ (Ž, *Sarajevo, BiH*)
 - „Želja da ispadnu zreli/važni pa će onda prijateljima pokazati takav razgovor.“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Narcizam (6):** povećanje samopoštovanja ocrnjivanjem drugih; zadovoljavanje vlastitih nedostataka.
 - „Ili jednostavno osoba to podijeli kako bi zapravo nahranila svoj neki ego jer 'ona to nikada ne bi uradila' i zbog toga da je bolja od drugih, a može biti da je u pitanju i projekcija svojih skrivenih želja na druge.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Potreba da se na taj način zadovolje neki osobni nedostatci i kompleksi.“ (Ž, *Sarajevo, BiH*)
- **Izražavanje seksualnih želja (5):** sudjelovanje u sekstingu u svrhu iskazivanja seksualnih želja partneru.
 - „Jesam razmjenjivala i sadržaje drugih ljudi, ali to su sadržaji koji su svima dostupni, točnije, pornografija, odnosno radilo se o davanju prijedloga za gledanje partneru.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Slanjem sadržaja u kojima su drugi (npr. gifovi, kratki videozapisi i fotografije s Reddita ili drugih platformi) partneru mogu pokazati što mi se sviđa i što bih htjela da isprobamo zajedno“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Pritisak vršnjaka (2):** pritisak druge osobe.
 - „Znam da postoje slučajevi kada je netko prisiljen ili izmanipuliran da šalje svoje eksplicitne slike / videe.“ (M, *Sarajevo, BiH*)
 - „Vršnjaci ih nagovore.“ (Ž, *Zagreb, RH*)

- **Normalizacija sekstinga (2):** prihvaćanje sekstinga kao normalnog oblika ponašanja u društvu
 - „Dobila sam dosta tuđih eksplicitnih sadržaja od prijatelja koji to prosljeđuju kao da je to ništa.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „... većina tih pristanaka proizlazi iz kulture koja tvrdi da je to normalno i u redu i da trebamo pristati...“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Ostalo (4):** npr. iskazivanje seksualnog uzbuđenja, želja za atraktivnim tjelesnim postignućem, uživanje i traženje pažnje.

5.1.2.2. Motivi odbijanja sudjelovanja u razmjeni seksualno eksplicitnih sadržaja

Oni studenti koji ne sudjeluju u razmjeni *vlastitih* seksualno eksplicitnih sadržaja najčešće navode da im takav oblik ponašanja ne pruža nikakvo zadovoljstvo i da je rizičan.

- **Nezadovoljstvo (9):** osoba ne vidi potrebu za sudjelovanjem u sekstingu niti to percipira zadovoljavajućim iskustvom.
 - „Nemam potrebu za tim, ne vidim neku svrhu.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Ne sudjelujem zato što to smatram nepotrebim.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Izbjegavanje prevelike izloženosti (9):** osoba percipira seksting rizičnim, pri čemu se objavljeni sadržaj može zloupotrijebiti, pa ujedno izbjegava sudjelovanje u sekstingu
 - „... jer mislim da je jako opasno, da se to može širiti.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Mislim da sve što ne želimo da izađe u javnost ne treba ni raditi niti slati na internetu, jer se sve može zloupotrijebiti.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Nepovjerenje (5):** nedostatak povjerenja prema ljudima.
 - „Odbijam jer nemam povjerenja u ljude koliko god bila bliska s njima; to mi je ipak nešto previše za dijeljenje.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Nikada nisam imala partnera u kojeg imam dovoljno povjerenja da bih to napravila..“ (Ž, Zadar, RH)
- **Samozaštita (4):** zaštita vlastite privatnosti i privatnog života.
 - „Ne sudjelujem jer mislim da je to vlastita privatnost.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Ne sudjelujem zato što smatram da bi to trebao biti dio nečije intime.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Nemoralno ponašanje (1):**
 - „Odbijam sudjekovati u tome jer smatram da je to nemoralno i da bi mladi trebali više cijeniti druge vrijednosti nego da samo misle na takve sadržaje.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

Kod studenata koji navode kako ne sudjeluju u razmjeni **tuđih** seksualno eksplicitnih sadržaja osnovni su razlozi nezadovoljstvo te poštivanje privatnosti druge osobe.

- **Nezadovoljstvo (15):** nema potrebe za sudjelovanjem u sekstingu ili nije zabavno te zanimljivo.
 - „Ne vidim nikakvo zadovoljstvo u tome pa zato to i ne radim.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Nije zabavno, nema ništa privlačno u tome, nije moje tijelo da ga 'sheram'.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Poštivanje privatnosti drugih (10):** poštivanje intimiteta i privatnosti druge osobe
 - „Ne sudjelujem, jer ne želim zadirati u nečiju intimu...“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Jer imam poštovanja prema drugim osobama.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Loše ponašanje (9):** dijeljenje tuđih sadržaja percipira se neprimjerenim oblikom ponašanja.
 - „Međutim, ne sudjelujem u dijeljenju fotografija i videosnimaka sa seksualnom konotacijom ni kad su javne osobe u pitanju, jer imam dojam da na neki način sudjelujem u slanju pogrešne poruke i da pridonosim propagiranju vulgarnosti.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „... dosta odvratno.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Oblik viktimizacije i zadiranja u privatnost (8):** seksting je nasilan oblik ponašanja koji se očituje kao zadiranje u tuđu privatnost.
 - „Ne motivira me ništa jer je to zloupotreba prava i slobode drugih.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „To je golemo povređivanje privatnosti druge osobe i nešto što se nikada ne smije raditi bez eksplicitnog pristanka te, druge osobe, i čak i tada bi (meni osobno) bilo izrazito neugodno.“ (M, Zadar, RH)
- **Nemoralno ponašanje (7):** dijeljenje tuđih sadržaja nemoralno je ponašanje.
 - „To je krajnje nepoštovanje i ne osjećam se nimalo ugodno od same pomisli.“ (Ž, Zagreb, RH)
 - „Ne vidim razloga zašto sudjelovati u dijeljenju tuđih sadržaja? Nemoralno je, ako ne i ilegalno (bar smatram da bi trebalo biti).“ (Ž, Zadar, RH)
- **Empatija (7):** empatija prema drugima; poštivanje njihove privatnosti i života.
 - „Odbijam sudjelovati jer, kada bih se stavila u situaciju druge osobe (čiji se intimni sadržaji razmjenjuju), naravno da ne bih voljela naći se u njenoj koži, pa ono što ne želim da se dogodi meni ne želim također ni drugima.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Zamišljam osjećaje te osobe, ne želim ni da se meni to desi.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Izbjegavanje prevelike izloženosti (1):** osoba percipira seksting rizičnim, pri čemu objavljeni sadržaj ostaju trajno registrirani.
 - „Ne bih nikada razmjenjivala takav sadržaj, jer sve slike i videi, kada ih obrišete, ne nestanu nego završe na 'dark webu'.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

5.1.3. Stavovi prema sekstingu

Daljnja analiza odgovora vezana uz stavove prema slanju vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja pokazuje kako su oni pretežno mješoviti (tablica 10). Slanje vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja prihvatljivo je ako je dobrovoljno, s osobom od povjerenja te ako ima pozitivne posljedice. Međutim, slanje vlastitih sadržaja pretežno se odbija ako se radi zbog potrebe traženja prihvaćanja od drugih, ako se ne uzmu u obzir moguće posljedice ili ako nije s osobom od povjerenja. Pojedini sudionici imali su neutralne stavove prema slanju vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja percipirajući takav oblik sekstinga vlastitom odlukom i odgovornošću.

Tablica 10. Stavovi prema slanju vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja (uzorak studenata; N = 49)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Prihvaćajući stavovi (18)	
<u>Seksting je prihvaćen ako je dobrovoljan i/ili s osobom od povjerenja (15):</u> <i>dobrovoljna i intimna praksa između ljudi koji uspostavljaju pravila koja se ne smiju kršiti i koji vjeruju jedni drugima.</i>	„... Da je to netko tko ima pristanak na to, da je dobio pristanak od drugog partnera.“ (Ž, Sarajevo, BiH) „Mislim da ne mislim baš ništa kad je riječ o njihovim vlastitim slikama i to rade dobrovoljno s osobom kojoj vjeruju, to je samo još jedan oblik seksualnog ponašanja...“ (Ž, Zadar, RH)
<u>Seksting je prihvaćen ako su uključeni svjesni posljedica (3):</u> <i>svjesni posljedica razmjene seksualno eksplicitnog sadržaja. Sudionici preuzimaju odgovornost za svoje postupke; ako se objavi, moraju znati da je to bio rizik. Ako se objavi, odgovornost je na osobi koja je podijelila sadržaj.</i>	„Ako to već rade, trebaju biti spremni i snositi posljedice ako to dospije tamo kamo ne bi trebalo...“ (Ž, Sarajevo, BiH) „Ako su oni zadovoljni i samopouzđani i znaju sve potencijalne posljedice, super za njih.“ (Ž, Zagreb, RH)
<u>Seksting je prihvaćen zbog pozitivnih posljedica (1):</u> <i>seksting pruža mogućnost doživljavanja „željenih“ pozitivnih posljedica.</i>	„U slučaju kada su osobe u vezi ispunjenoj povjerenjem to može dovesti do razbijanja rutine i sl.“ (Ž, Zadar, RH)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
<p>Odbijajući stavovi (13)</p> <p><u>Seksting se odbija ako se radi iz potrebe traženja prihvaćanja od drugih ili taštine (5):</u> oni koji javno dijele sadržaj o sebi imaju komplekse i traže prihvaćanje od drugih.</p>	<p>„Ako osobe takav sadržaj dijele većem krugu ljudi, javno objavljuju na društvene mreže ili to rade i s osobama s kojima nisu u vezi, mislim da je riječ o načinu privlačenja pažnje i da takve osobe često imaju dublje probleme ili manjak samopouzdanja.“ (Ž, Banja Luka, BiH)</p> <p>„Promoviranje...“ (Ž, Mostar, BiH)</p>
<p><u>Seksting se odbija ako uključeni ne uzmu u obzir moguće posljedice (3).</u></p>	<p>„Neka radi tko što hoće, ali mislim da ljudi dosta nesvjesno ulaze u to.“ (Ž, Mostar, BiH)</p> <p>„Da uglavnom ne shvaćaju posljedice svojeg čina.“ (M, Zagreb, RH)</p>
<p><u>Seksting se odbija ako nije s nekim komu vjeruju (3):</u> dijeljenje sadržaja s nekim komu ne vjeruju u potpunosti.</p>	<p>„Ovisi o tome kome šalju, ako je u pitanju netko povjerljiv, intiman, skroz okej, ali, ako je u pitanju netko nepovjerljiv, nepoznat, to je malo brzopleto i naivno.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p> <p>„Ako nisu u dugoročnoj vezi, mislim da su negdje duboko nesigurni i da im manjka samopoštovanja.“ (Ž, Zagreb, RH)</p>
<p><u>Seksting se odbija jer se doživljava lošim oblikom ponašanja (2).</u></p>	<p>„Katastrofa.“ (Ž, Mostar, BiH)</p> <p>„Imaju pravo raditi što oni žele, no ja to ne podržavam i smatram to lošim..“ (Ž, Mostar, BiH)</p>
<p><u>Seksting se odbija zbog mogućih negativnih posljedica (1):</u> na primjer, ako se sadržaj objavi, društvo ih osuđuje.</p>	<p>„Međutim, te akcije mogu imati posljedice po obitelj osobe ili, ako je riječ o javnoj osobi, mogu utjecati i na ljude koji joj se dive).“ (M, Banja Luka, BiH)</p>
<p>Neutralni stavovi (18)</p> <p><u>Ravnodušnost prema sekstingu (18):</u> sudjelovanje u sekstingu doživljava se osobnim izborom i osobnom odgovornošću.</p>	<p>„Pa ako je njima to u redu i ako nemaju osjećaj krivnje, onda je u redu jer svatko ima pravo na svoj život i svoje postupke.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p> <p>„Nemam ništa protiv, njihovo tijelo, njihova pravila.“ (Ž, Zagreb, RH)</p>

Stavovi vezani za prosljeđivanje tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja pokazala se izrazito negativnima, pri čemu su sudionici isticali potrebu kažnjavanja takvog oblika ponašanja te negativno percipirali osobu sklonu prosljeđivanju tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja i takav oblik ponašanja blizak nasilju (tablica 11.).

Tablica 11. Stavovi prema slanju tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja (uzorak studenata; N = 49)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Prihvaćajući stavovi (9)	
<u>Seksting je prihvaćen ako se odnosi na javno dijeljenje seksualno eksplicitnih sadržaja (7):</u> <i>dijeljenje sadržaja koje su objavile javne osobe.</i>	„Kada je u pitanju dijeljenje sadržaja koji se odnose na javne osobe, iako nema službenog odobrenja te osobe, ne osuđujem u značajnoj mjeri što se taj sadržaj dijeli.“ (Ž, Banja Luka, BiH) „Razlika je dijelimo li sadržaj koji je netko nama osobno poslao ili sadržaj koji je netko javno objavio. Ovo, drugo mi se čini OK!“ (M, Zadar, RH)
<u>Seksting je prihvaćen ako je bezopasan (1):</u> <i>nema negativnih posljedica.</i>	„Pa mislim da, ako postoji neka sigurnost da nikome neće nanijeti zlo, nije problem; opet osobni izbor.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
Odbijajući stavovi (45)	
<u>Kažnjavajući stav prema sekstingu (19):</u> <i>prosljeđivanje tuđeg sadržaja jest ponašanje koje je nužno kazniti.</i>	„Takve osobe treba zakonski kazniti...“ (M, Sarajevo, BiH) „Definitivno kažnjivo i treba poticati žrtve da prijavljuju takve sadržaje.“ (Ž, Zadar, RH)
<u>Seksting se odbija zbog negativnog percipiranja osoba koje prosljeđuju sadržaj (16):</u> <i>osobe koje prosljeđuju tuđi sadržaj negativno su evaluirane.</i>	„I ti ljudi koji dijele su jadni.“ (Ž, Mostar, BiH) „Gade mi se takvi ljudi.“ (Ž, Zadar, RH)
<u>Seksting se odbija zbog toga što se percipira kao oblik viktimizacije i kršenja privatnosti (10):</u> <i>prosljeđivanje tuđeg sadržaja oblik je nasilja te kršenja privatnosti druge osobe.</i>	„To je nasilje, nitko nema pravo na to.“ (Ž, Mostar, BiH) „Narušavaju tuđu slobodu i pravo...“ (Ž, Sarajevo, BiH)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
<p><u>Seksting se odbija ako se ne radi sporazumno (7):</u> osobe koje prosljeđuju drugima bez pristanka osuđuju se.</p>	<p>„Što se tiče dijeljenja bez dopuštenja, to ne odobravam.“ (Ž, Banja Luka, BiH)</p> <p>„Osuđujem. Povjerenje nikada ne treba iznevjeriti, a osoba točno zna komu je slala i tko je jedini mogao podijeliti...“ (Ž, Zadar, RH)</p>
<p><u>Seksting se odbija ako uključeni ne uzmu u obzir moguće posljedice (1).</u></p>	<p>„Nesvjesnost o posljedicama na prvom mjestu.“ (Ž, Mostar, BiH)</p>
<p><u>Seksting se odbija zbog mogućih negativnih posljedica (1):</u> na primjer, ako se sadržaj objavi, društvo ih osuđuje.</p>	<p>„Pa mislim da je to jako pogubno za osobu koja ne da svoj osobni pristanak, jer to može imati vrlo negativne posljedice za psihičko stanje osobe.“ (Ž, Banja Luka, BiH)</p>
<p>Neutralni stavovi (2)</p>	
<p><u>Ravnodušnost prema sekstingu (2):</u> sudjelovanje u sekstingu doživljava se osobnim izborom i osobnom odgovornošću.</p>	<p>„Mislim da je svatko odgovoran za svoje postupke.“ (Ž, Sarajevo, BiH)</p> <p>„Nezgodno mi je odgovoriti, jer smatram da svatko ima slobodu raditi što ga je volja i da je svatko odgovoran za sebe.“ (Ž, Zadar, RH)</p>

Kao i za prosljeđivanje tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja bez pristanka druge osobe, tako su, i što se tiče ucjenjivanja objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih poruka, fotografija i/ili videozapisa putem elektroničkih uređaja, stavovi pretežno negativni (tablica 11.).

Tablica 11. Stavovi prema ucjenjivanju objavljivanjem i/ili dijeljenjem seksualno eksplicitnih sadržaja (uzorak studenata; N = 49)

STAVOVI PREMA SEKSTINGU	PRIMJERI ODGOVORA
Odbijajući stavovi (48)	
<u>Kažnjavajući stav prema sekstingu (25): ucjenjivanje seksualno eksplicitnim sadržajima jest ponašanje koje je nužno kazniti.</u>	„Smatram da se takvi ljudi trebaju prijaviti i sankcionirati kako bi to bila poruka i drugima.“ (Ž, Banja Luka, BiH) „Isto, zaslužuju kaznenu prijavu.“ (Ž, Zagreb, RH)
<u>Seksting se odbija zbog negativnog percipiranja osoba koje prosljeđuju sadržaj (14): osobe koje ucjenjuju negativno su evaluirane.</u>	„Da su psihopati i manipulatori.“ (M, Sarajevo, BiH) „Smatram ih nepouzdanima, nezrelima.“ (Ž, Zadar, RH)
<u>Seksting se odbija ako postoji ucjena (13): općenito se ucjenjivanje ne prihvaća.</u>	„Što se tiče ucjene, ne odobravam“ (Ž, Banja Luka, BiH) „Smatram da nitko nema pravo ucjenjivati nekoga na tu temu...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
<u>Seksting se odbija zbog njegova percipiranja kao oblika viktimizacije (2): ucjenjivanje je oblik nasilja, te kršenja privatnosti druge osobe.</u>	„Također smatram da je to zlostavljanje“ (Ž, Banja Luka, BiH) „Potpuno jednako činu silovanja.“ (Ž, Zadar, RH)
Neutralni stavovi (3)	
<u>Opravdavanje ponašanja koje uključuje ucjenu (3): razumijevanje te pronalaženje opravdanja u svrhu prihvaćanja ucjene.</u>	„Možda ucjenjuju da bi postigli neko veće dobro.“ (M, Mostar, BiH) „Smatram da mi nismo ti koji bismo trebali njih osuditi. To je onda opet zatvoreni krug, nema pomaka na dobro.“ (Ž, Mostar, BiH)

Izjave studenata u vezi s uporabljenim vinjetama o različitim oblicima sekstinga pokazuju kako su stavovi vezani uz vinjetu 1. (*seksting određen pritiskom partnera*) negativni. Takvo ponašanje uključuje jasan pritisak i manipulaciju/ucjenu od partnera, te je osoba koja čini takav pritisak loša osoba. Sudionici vjeruju da partneri ne bi trebali raditi takav pritisak.

- **Ponašanje partnera je manipulacija/ucjena ili pritisak (24):**
 - „Svako daljnje uvjeravanje i nagovaranje može biti neki oblik 'nasilja' i/ili manipulacije.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Početak klasične manipulacije i igranja osjećanjima.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- **Partner koji čini pritisak loša je osoba (trebao/trebala bi pomoć) (12):**
 - „Mislim da je Robert manipulator.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Robert je bezobrazan i ne poštuje Irenu.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Partner ne bi trebao raditi pritisak (10):**
 - „Prema mojem mišljenju, to nije ljubav, jer, ako jest, onda bi trebao shvatiti djevojku da ne želi.“ (M, Sarajevo, BiH)
 - „Iako je to možda teško očekivati od zaljubljene osobe, mislim da ne bi trebala pristati.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Ostalo (4):** nedostatak komunikacije u vezi, negativne posljedice, razmjena nije potrebna, nije prihvatljivo.

O **osvetničkom sekstingu** (vinjeta 2.) također su stavovi pretežno negativni, pri čemu se najviše takvo ponašanje percipira nasilnim, osoba sklona takvom ponašanju loša je i izlazak iz situacije primarno je vezan uz prekidanje takve veze.

- **Ponašanje partnera je agresija, nasilje i/ili ucjenjivanje (18)**
 - „Ovdje vidimo prethodno spomenuto ucjenjivanje tuđim fotografijama za koje smo naveli negativne posljedice.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Također smatram da je njezino daljnje ponašanje agresivno i nasilno, kada ga ucjenjuje da će objaviti slike ako raskine i dalje ih odbija obrisati.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- **Prekinuti vezu u slučaju ucjenjivanja (i/ili ukloniti sadržaj) (11):**
 - „Mislim da bi definitivno trebao prekinuti s njom te pokušati nekako izbrisati fotografije.“ (Ž, Zadar, RH)
 - „I, naravno, prekinuti tu toksičnu vezu.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Partner koji ucjenjuje loša je osoba (trebao/trebala bi pomoć) (10):**
 - „Ana je kao i Robert, manipulatorica i očito ima nekih dubljih problema sa sobom čim nekom mora prijetiti da ostane u vezi s njom.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Ana ima velikih emocionalnih problema, zadržavati partnera na ovaj način zahtijeva malo ozbiljnije promatranje.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Ponašanje partnera je loše i/ili manipulativno (10)**
 - „Ana na taj način pokušava vezati Luku za sebe, što je u svakom slučaju loše i pogrešno. Njezino ponašanje nije adekvatno i uopće ga ne podržavam.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Smatram da je Ana vrlo nekorektno postupila.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Problemi s povjerenjem (povreda povjerenja) (9):**
 - „Ana je svojim ponašanjem pridonijela gubitku povjerenja, a bez toga veza ne opstaje.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Ovo je izdaja povjerenja.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Potražiti stručnu pomoć (3):**
 - „Mislim da je potrebno da se obrati i nekim stručnjacima i vidjeti što da radi kako ne bi došlo do curenja slika.“ (M, Banja Luka, BiH)
 - „Mislim da bi Luka trebao kontaktirati nekoga u području prava i, naravno, suočiti se s posljedicama ako te slike izađu na vidjelo.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- **Ostalo (3):** znak nepoštovanja druge osobe, odraz nezrelosti, na internetu ostaju trajno registrirani podatci.

Što se tiče *sekstinga u intimnim vezama* (vinjeta 3.), stavovi su pretežno pozitivni. Sudionici su najčešće isticali prihvaćanje sekstinga kada je dobrovoljan te s osobom od povjerenja. Također su istaknuli da može biti koristan za održavanje intimne veze.

- **Dobrovoljni seksting u intimnoj vezi (s osobom od povjerenja) jest u redu (19):**
 - „S ovom se pričom najviše ja osobno poistovjećujem, gdje postoji obostrano povjerenje i dobrovoljan pristanak obje strane.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Ako su oboje pristali i zrelo se ponašaju, ne vidim problem.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Seksting može biti dobar za intimnu vezu (11):**
 - „Ako im to pomaže da održe vezu živom, zašto ne.“ (M, Mostar, BiH)
 - „S ovim je sve uredu, drago mi je što su našli način da se osjećaju blisko, premda su fizički daleko.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Seksting je vlastiti izbor i/ili odgovornost (6):**
 - „Svatko odgovara i donosi odluke o svojem životu i snosi odgovornost za svoje ponašanje.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Njihov je odnos i, ako nikomu ne šteti i vjeruju si, njihova stvar.“ (Ž, Zagreb, RH)
- **Seksting u intimnoj vezi može biti rizičan (5):**
 - „Ako vjeruju jedno drugom, okej, ali opet jako rizično i opasno.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Mislim da je zaljubljenost prolazna, ali istinska je ljubav prava i poštovanje, i mislim da će doći do prekida ili čak do ucjenivanja od partnera....“ (Ž, Sarajevo, BiH)

- **Seksting u intimnoj vezi nije prihvatljiv (5):**

- „Okej, ali ne vidim potrebu za tim...“ (Ž, Mostar, BiH)
- „Donekle i razumijem njihovu potrebu za tim sekstingom, ali opet mislim da ima i drugih načina da se približe jednom drugom i održe svoju vezu.“ (Ž, Sarajevo, BiH)

Hipotetska situacija sekstinga motiviranog vršnjačkim pritiskom (vinjeta 4.) pokazuje kako su sudionici procijenili da je osoba pod vršnjačkim pritiskom te većinski dio sudionika ovakav oblik ponašanja smatra rizičnim, a osobu koja sudjeluje u takvom obliku ponašanja percipira negativno.

- **Osoba je pod vršnjačkim pritiskom sekstinga (22)**

- „Mislim da je to čisti *peer pressure*.“ (Ž, Mostar, RH)
- „Nora ne uživa u sekstingu već to čine zato što to i drugi čine, a ne iz svog užitka...“ (Ž, Zadar, RH)

- **Seksting pod vršnjačkim pritiskom može biti rizičan (18):**

- „Smatram da nikako nije dobro niti će proizići nešto pozitivno iz slanja eksplicitnih fotografija strancima, samo negativne posljedice...“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „Da, to stvarno može imati ozbiljne posljedice za nju.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Osoba koja sudjeluje u sekstingu pod vršnjačkim pritiskom loša je osoba (11):**

- „Jako nestabilna osoba.“ (Ž, Mostar, BiH)
- „Ima 23 godine i trebala bi biti zrelija.“ (Ž, Zadar, RH)

- **Sadržaj se ne bi trebao slati pod pritiskom vršnjaka (9):**

- „Smatram da Nora nije trebala slati svoje fotografije.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- „Nemoj raditi stvari ako nisi siguran u njih.“ (M, Zagreb, RH)

- **Seksting pod vršnjačkim pritiskom pogrešan je / loš i/ili oblik manipulacije (6):**

- „Smatram da je ovo bila loša odluka.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
- „To nije zabavno, Nori ljudi lažu, spušta se na razinu najstarije profesije.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Ostalo (3):** sudjelovanje u sekstingu osobni je izbor, osoba mora biti svjesna posljedica, osoba treba blokirati nepoznatu osobu koja traži zahtjev za slanjem seksualno eksplicitnih sadržaja.

Stavovi o sekstingu osobe homoseksualne orijentacije u svrhu flertovanja (vinjeta 5.) pokazali su se pretežno negativnima percipirajući takav oblik ponašanja lošim, kao i samu osobu. Međutim, određeni udio sudionika istaknuto je i pozitivan stav prema ovoj vinjeti ako je takvo ponašanje dobrovoljno/sporazumno.

- **Seksting u svrhu flerta pogrešan je / loš (čak i oblik uznemiravanja) (19):**

- „Totalno kriv pristup, nije to nikakav flert.“ (Ž, Mostar, BiH)
- „Loš način flerta. Možeš ti to bolje, Saša!“ (Ž, Zadar, RH)

- **Seksting u svrhu flerta prihvatljiv je ako je dobrovoljan/sporazuman (16):**
 - „Priča koja se odnosi na Sašu u redu mi je ako ti momci žele dobiti njegove fotografije i neće ih zloupotrijebiti. Ako im šalje a oni to ne žele, onda mi nije u redu.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Pa ako to ne smeta drugima, onda OK.“ (Ž, Mostar, BiH)
- **Osoba koja sudjeluje u sekstingu u svrhu flerta loša je osoba (8):**
 - „Mislim da Saša ima komplekse ili ih je imao i da ih na ovaj način pokušava ublažiti.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Sve mi to daje dojam da je Saša nesiguran i izrazito lošeg samopouzdanja pa traži potvrdu nekih *random* ljudi s kojima nema dublje odnose.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Seksting je vlastiti izbor i odgovornost (5):**
 - „Punoljetan je i može raditi što želi, svjestan posljedica s obzirom na godine.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Osobni izbor, i očito mu ne smeta i da drugi vide te fotografije.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
- **Seksting u svrhu flerta može biti rizičan (5):**
 - „Možda jest dobar način za flert, ha-ha, ali siguran definitivno nije.“ (Ž, Sarajevo, BiH)
 - „Mislim da je Saša promiskuitetan i da to dugoročno rezultira velikim problemima.“ (M, Zagreb, RH)

5.1.4. Posljedice sekstinga

Kada je riječ o posljedicama razmjene seksualno eksplicitnih sadržaja, sudionici odgovaraju na način da takvo ponašanje pruža seksualno zadovoljstvo i užitak (posebice u intimnim vezama), ali ujedno ima negativne posljedice vezane za preveliku izloženost poslanog seksualno eksplicitnoga sadržaja javnosti.

- **Užitak (27):** seksualno zadovoljstvo, uzbuđenje, zabava među parovima te ostvarivanje veze.
 - „Pozitivne: seksualno uzbuđenje i zadovoljstvo; ako je veza na daljinu, time se ne gubi strast u razdoblju razdvojenosti.“ (Ž, Banja Luka, BiH)
 - „Pozitivne: zabava, seksualno uzbuđenje, ‘blowing off steam’, bolje upoznavanje partnera i njihovih preferencija.“ (Ž, Zadar, RH)
- **Prevelika izloženost (24):** javno izložen intimni život i/ili strah od pretjeranog izlaganja.
 - „... a negativne su nastavak slanja tog sadržaja drugim ljudima te njihovo širenje i tako se vežu i ostali problemi uz to.“ (Ž, Mostar, BiH)
 - „Negativna je ta zloupotreba i daljnje dijeljenje toga.“ (Ž, Zagreb, RH)

- **Nasilje i/ili ucjena (12):** izloženost nasilju ili ucjenjivanju.
 - „Negativne su da upravo te fotografije netko može iskoristiti za ucjenu ili slično u kasnijem razdoblju...“ (*M, Sarajevo, BiH*)
 - „... seksualno nasilje i ucjena.“ (*Ž, Zadar, RH*)
- **Loše mentalno zdravlje (11):** gubitak samopoštovanja te emocionalne poteškoće.
 - „... često osobe budu u teškome psihičkom stanju.“ (*Ž, Sarajevo, BiH*)
 - „Povlačenje dublje u svoju nesigurnost i odbijanje osjećaja krivnje koji sam imala s dobrim razlogom koji je bio u tome da nisam mogla cijeniti svoju seksualnost...“ (*Ž, Zagreb, RH*)
- **Gubitak društvenog statusa (8):** odbijanje i negativna društvena prosudba uključenih osoba kada se zna da su sudjelovali u sekstingu.
 - „Jedna od negativnih jest etiketiranje, npr osoba koja je to učinila i izišlo je u javnost, uvijek će ostati zapamćena po tome.“ (*Ž, Sarajevo, BiH*)
 - „... izrugivanje osobe koja izmjenjuje sadržaj...“ (*Ž, Zagreb, RH*)
- **Povećano samopoštovanje (7):** povećanje tjelesne samopercepcije, stjecanje samopoštovanja osjećanjem privlačno/seksti (osnaživanje), te samorazvoj.
 - „... stvaranje bolje slike o sebi i svom tijelu.“ (*Ž, Banja Luka, BiH*)
 - „Da, slažem se, definitivno mi je ojačalo samopouzdanje i počela sam se bolje osjećati u svom tijelu.“ (*Ž, Zadar, RH*)
- **Ostalo (3):** slava, zabava i povezivanje s prijateljima

Na pitanje o posljedicama vezanima za razmjenu tuđih seksualno eksplicitnih sadržaja, sudionici su većinom naveli neugodne emocije, kao i pravne posljedice za one koji prosljeđuju sadržaj bez pristanka, dok su za one čiji je sadržaj prosljeđen bez pristanka posljedice pretežno gubitak društvenog statusa. Uz navedeno, neki od sudionika naglasili su da prosljeđivanje tuđeg sadržaja može biti zabavno, može osigurati status u grupi ili osjećaj nadmoći, dok za osobu čiji je sadržaj prosljeđen to uobičajeno vodi nasilju i lošem mentalnom zdravlju.

- **Neugodne emocije onima koji su dijelili sadržaj s drugima bez pristanka (14):** razvijanje negativnih emocija, poput krivnje i osjećaja osobne odgovornosti u osoba koje su podijelile sadržaj bez pristanka.
 - „Negativne bi svakako bili osjećaj grižnje savjesti.“ (*Ž, Banja Luka, BiH*)
 - „... možda sram kasnije ako shvate da je ono što su radili pogrešno.“ (*M, Zadar, RH*)
- **Pravne posljedice (13):** sudjelovanje u pravnom postupku kada se sadržaj distribuira.
 - „Negative su zakonski problemi koji mogu nastati.“ (*Ž, Sarajevo, BiH*)
 - „Samo negativno mogu nabrojiti, a najozbiljnije je ako uđu u neke legalne probleme, ali ne žalim ih.“ (*Ž, Zagreb, RH*)

- **Gubitak društvenog statusa (10):** odbijanje i negativna društvena prosudba uključenih osoba kada se poslani sadržaj proširi.
 - „Negativna je posljedica to što će osoba čiji se sadržaj dijelio biti 'etiketirana' i odbačena od društva.“ (Ž, *Mostar, BiH*)
 - „... negativne su stigmatizacija druge osobe...“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Zabava (8):** sudioništvo i zabava među prijateljima.
 - „Pozitivne bi bile zabava, šala.“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
 - „Pozitivne: ubijanje dosade, zabava...“ (Ž, *Banja Luka, BiH*)
- **Nasilje i/ili ucjena (8):** uznemiravanje, nasilje i/ili ucjena kada se sadržaj proširi.
 - „Već sam rekla, ucjena...“ (Ž, *Mostar, BiH*)
 - „Ne vidim što bi u tome moglo biti pozitivno. A što se negativnih posljedica tiče, to su povrjeđivanje druge osobe.“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Loše mentalno zdravlje (7):** izravne štetne posljedice na mentalno zdravlje; osjećaj krivnje, srama i depresije kada se poslani sadržaj proširi.
 - „Negativne jer može ostati trauma i posljedica na psihi te osjećaj krivnje i manjak samopuzdanja...“ (M, *Sarajevo, BiH*)
 - „Pa znam neke djevojke kojima se to dogodilo, bile su jako potištene.“ (Ž, *Zadar, RH*)
- **Ostvarivanje statusa u grupi (7):** prihvaćanje i dobivanje statusa od vršnjaka.
 - „Mislim da o pozitivnim posljedicama možemo govoriti kad je bila riječ o osobi koja je sadržaj slala dalje kao npr. radi podizanja statusa u grupi.“ (Ž, *Zadar, RH*)
 - „Pozitivne – zadovoljavanje nekih svojih bolesnih želja, možda neki status.“ (Ž, *Zagreb, RH*)
- **Osjećaj moći (nad nekim) (3):** osjećaj moći nad nekim i uvjerenje da je osoba bolja od nekoga, dominacija nad emocijama osobe i osjećaj kontrole nad osobom, percepcija sebe kao moćnoga.
 - „Pozitivne bi bile neki osjećaj superiornosti“ (M, *Zadar, RH*)
 - „Osjećaj nadmoći, 'posjedovanje' nekoga putem njegova tijela.“ (Ž, *Zagreb, RH*)
- **Ostalo (8):** zadovoljstvo, uzbuđenost, osvješćivanje što su učinili, učenje iz situacije, društvena osuda onih koji to ne prosljede sadržaj drugih, gubitak društvenog statusa za one koji dijele sadržaje drugih, strah da se osobi koja je prosljedila sadržaj ne dogodi slično.

6. PREPORUKE

Rezultati kvalitativnog istraživanja unutar projekta „Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: Kroskulturalno istraživanje (SextYouth)“ daju jasniju sliku sekstinga među adolescentima i mladima. Učenička perspektiva, baš i kao perspektiva studenata o sekstingu upućuje na to da je seksting suvremeni oblik komunikacije među mladima, pri čemu prevladavaju različiti motivi u osnovi sudjelovanja u sekstingu i primjereno tomu različite percipirane posljedice i stavovi o sekstingu.

Neke od specifičnih preporuka u vezi sa sekstingom među mladima, primarno adolescentima, upućenih njihovim nastavnicima te roditeljima na razini odgojno-obrazovnog sustava uključuju sljedeće.

- Rezultati pokazuju da je seksting u srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovanju zastupljen, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Hrvatskoj. Premda je riječ o ponašanju koje može pozitivno utjecati na seksualni razvoj djece, potrebno je učenike informirati o različitim rizicima tehnologije, uključujući i primjenu u svrhu istraživanja seksualnosti.
- Na sustavnoj razini potrebno je osmisliti programe kojima bi se radilo na edukaciji školskog osoblja, roditelja i učenika u prevenciji negativnih posljedica sekstinga, kao i razvijanju resursa za suočavanje s negativnim posljedicama sekstinga.
- Posebnu je pažnju potrebno usmjeriti na jasno objašnjenje zašto sudjelujemo u sekstingu, što ostvarujemo navedenim ponašanjem te odrediti gdje je granica između sekstinga kao rizičnog i normalnog razvojnog seksualnog ponašanja.
- Odgovori učenika, kao i odgovori studenata upozoravaju pak na vrlo slabo poznavanje različitih mogućnosti u slučaju dijeljenja seksualno eksplicitnog sadržaja trećoj osobi bez pristanka osobe koja je poslala takav sadržaj. Sa sustavne razine imperativ je osmisliti i uspostaviti programe informiranja i savjetovanja o mogućnostima u slučaju izloženosti nedobrovoljnom sekstingu. Kako bi se na školskoj razini prepoznao ovaj problem, bitno je uspostaviti suradnju škole s pravnim institucijama u kojima bi se predočile različite mogućnosti regulacije nedobrovoljnog sekstinga.
- U kontekstu promatranih kultura važno je osvijestiti razlike, ali i sličnosti u načinu odgoja, društvenoj sredini, veličini mjesta i gradova u kojima žive mladi kako bi se u daljnjim edukativnim aktivnostima moglo usmjeriti na postojeće sociokulturalne različitosti i senzibilizirano pristupiti različitim kulturalnim pozadinama srednjoškolaca i studenata u kontekstu razgovora o sekstingu, ali i seksualnosti općenito.
- Studentima je važno osigurati educirane stručnjake kojima bi se na razini sveučilišta mogli obratiti u slučaju doživljavanja negativnih oblika, odnosno posljedica sekstinga ili sekstortiona (npr. *revenge porn*). Potrebno je i da stručnjaci/savjetovatelji u kontinuitetu rade na smanjivanju stigme o sekstingu putem javnih predavanja, radionica, edukacija za studenata, ali i zaposlenike.

7. DO SADA OBJAVLJENI RADOVI

Dodaj, A., i Sesar, K. (2021). Social ecological approach to sexting behaviour. *Central European Journal of Paediatrics*, 17(2), 145-156. <https://doi.org/10.5457/p2005-114.303>

- Cilj je ovog rada bio pružiti pregled dosadašnjih nalaza o faktorima i korelatima sekstinga oslanjajući se na Bronfenbrennerov socioekološki model. Pružen je pregled literature iz područja sekstinga kako bi se utvrdilo mogu li se brojni čimbenici povezani sa sekstingom uključiti u socioekološki model. Pretražena je literatura, u razdoblju od svibnja do lipnja 2021., u sljedećim bazama podataka: EbscoHOST (PsycINFO, PSychArticles), ERIC, Google Scholar, ResearchGate, ScienceDirect, SCOPUS i Web of science. Utvrđeno je kako je socioekološki model koristan okvir za sistematizaciju rezultata istraživanja u ovom području i može se iskoristiti kao vodič za buduća istraživanja o sekstingu. Potičemo istraživače na proširivanje ili redefiniranje predloženih determinanti sekstinga oslanjajući se na ovu teorijsku paradigmu, kao i na njihovu empirijsku provjeru. Kako bismo pomogli mladima u prevenciji negativnih posljedica sekstinga, višestruki sustavi koji okružuju mlade trebali bi međusobno surađivati u svrhu razvijanja vještina u mladima.

8. SLJEDEĆI KORACI

Uz rad koji je objavljen, u trenutku pisanja ovog izvještaja u izradi je još pet znanstvenih radova te jedan priručnik. U nastavku ukratko izlažemo glavne rezultate dosad napisanih radova te priručnika čije objave očekujemo tijekom druge godine projekta. Budući da u drugoj godini projekta planiramo pristupiti kvantitativnom prikupljanju podataka, planirane projektne aktivnosti rezultirat će i izradom dodatnih znanstvenih radova.

1. *Prijedlog naslova rada:* Through the eyes of young people: A qualitative study of sexting among Croatian and Bosnian and Herzegovian college students
 - Povećanjem mogućnosti digitalne tehnologije došlo je do porasta sudjelovanja mladih u sekstingu. Dosadadašnja je literatura pokazala da postoji potreba za dubljim razumijevanjem složene prirode sekstinga. Cilj ovog istraživanja bio je kvalitativnim pristupom istražiti prirodu sekstinga na uzorku hrvatskih i bosanskohercegovačkih studenata. Kvalitativna studija provedena je primjenom *online* sinkroniziranih fokusnih grupa. Ukupno 49 hrvatskih i bosanskohercegovačkih studenata sudjelovalo je u pet fokusnih grupa. Utvrđeno je kako je iskustvo sekstinga uobičajeno među studentima. Sudionici su tumačili seksting kao razmjenu različitih seksualno eksplicitnih sadržaja i povezali je sa širokim rasponom motiva. Relacijski motivi (u svrhu poboljšanja ili održavanja intimnog odnosa) smatrani su najzastupljenijim razlogom slanja vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja, dok su motivi nanošenja šteta bili najzastupljeniji pri prosljeđivanju tuđih sadržaja. Stavovi o slanju vlastitih seksualno eksplicitnih sadržaja pokazali su se pozitivnima ako je slanje bilo dobrovoljno i s osobom od povjerenja. Suprotno tomu, stavovi o prosljeđivanju tuđih sadržaja bez pristanka ili radi ucjenjivanja objavljivanjem i/ili dijeljenjem bila su negativna. Sudionici su vidjeli mnoge pozitivne posljedice sekstinga, u smislu povećanja zadovoljstva seksualnim i emocionalnim intimnim odnosom, ali i negativne posljedice koje se odnose na izraženi rizik od distribucije seksualno eksplicitnih sadržaja ili pojave emocionalnih poteškoća. Zaključno, ovi nalazi pridonose novim istraživanjima o sekstingu i ilustriraju njegovu raznolikost koju treba uzeti u obzir pri razvijanju strategija prevencije.
2. *Prijedlog naslova rada:* Using vignettes in qualitative research to youth perspectives of a sexting behaviours
 - Svrha je ovog istraživanja bila proširiti dosadašnja kvalitativna saznanja o sekstingu primjenom pristupa kratkih priča (vinjeta) koje sudionike potiču na kreativno razmišljanje o sekstingu. U istraživanju je sudjelovalo 49 studenata, u dobi od 19 do 26 godina, iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Ispitanici su sudjelovali u pet *online* fokusnih grupa, pri čemu je svaka grupa imala šest do jedanaest sudionika. U ovoj

su studiji studenti u *online* fokusnim grupama davali svoje mišljenje na pet pisanih vinjeta koje opisuju različite oblike sekstinga (seksting pod pristikom partnera, seksting u intimnoj vezi, seksting iz osvete, seksting pod pritiskom vršnjaka, seskting u svrhu flerta). Osvetnički je seksting percipiran najnegativnijim u usporedbi s ostalim oblicima sesktinga, dok je seksting u intimnoj vezi percipiran najmanje negativnim. Zaključno, očekujemo da će ova studija potaknuti buduća istraživanja na uporabu vinjeta kao metodološkog alata za prepoznavanje stavova, uvjerenja i mišljenja mladih o sekstingu.

3. *Prijedlog naslova rada: Relationship between sexting and gender role in high school students.*

- Cilj ovog istraživanja bio je istražiti povezanost sekstinga i maskuliniteta/femininiteta. Ukupno 352 srednjoškolca (264 djevojčice, 88 dječaka; 14 – 20 godina) iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske *online* je ispunilo Upitnik o sekstingu i motivima sekstinga te Tradicionalnu skalu maskuliniteta i femininiteta. Obradom podataka dobiveno je kako je 53,977 % srednjoškolaca sudjelovalo u sekstingu tijekom analiziranoga školskog razdoblja: 32,954 % poslalo je seksualno eksplicitan sadržaj, 48,295 % primilo seksualno eksplicitan sadržaj, a 45,454 % prosljedilo je seksualno eksplicitan sadržaj. Nisu utvrđene statistički značajne spolne razlike u sekstingu. Djevojke kategorizirane u skupinu femininijih češće su sudjelovale u različitim oblicima sekstinga od onih koje su kategorizirane u skupinu maskulinih ili neutralnih. Dječaci kategorizirani u skupinu maskulinih češće su slali seksualno eksplicitan sadržaj u odnosu prema preostalim dvjema skupinama. Buduća istraživanja temeljena na dobivenim nalazima trebala bi ispitati kako su ovakvi rezultati povezani sa psihološkim ishodima.

4. *Prijedlog naslova rada: Intention in sexting: An extended model based on Theory of planned behavior*

- Teorija planiranog ponašanja, koja naglašava kognitivni aspekt ponašanja, najčešće je primjenjivana teorija predviđanja različitih aspekata ponašanja. Pretpostavlja kako je ponašanje vođeno bihevioralnim uvjerenjima, normativnim uvjerenjima i kontrolnim uvjerenjima. Bihevioralna uvjerenja stvaraju (ne)povoljan stav prema ponašanju, normativna uvjerenja dovode do subjektivne norme, a kontrolna uvjerenja dovode do percipirane kontrole ponašanja. Kombinacija ovih čimbenika pridonosi formiranju bihevioralne namjere, koja se pokazala kao najjači prediktor stvarnog ponašanja. Međutim, ta teorija nije često primjenjivana za predviđanje ponašanja sekstinga. Stoga je svrha ovog istraživanja bila ispitati može li se namjera za sekstingom predvidjeti konstruktima koje predlaže teorija planiranog ponašanja. Uzorak se sastojao od 314 mladih odraslih osoba u dobi od 18 do 29 godina (87,579 % žena) koji su sudjelovali u istraživanju putem interneta. Primijenjen je Upitnik

teorije planiranog ponašanja koji su, prema Ajzenovim smjernicama, razvili Walrave i sur. (2014). Upitnik izravno i neizravno mjeri stavove prema sekstingu, subjektivne norme i percipiranu kontrolu ponašanja, kao i izravni aspekt namjere sekstinga. Rezultati uglavnom potvrđuju model predložen teorijom planiranog ponašanja. Predloženi je model objasnio 45,7 % ukupne varijance u namjeri sekstinga. Od tih triju čimbenika, subjektivna je norma imala najslabiji učinak na namjeru sekstinga. Naši rezultati pokazuju da stavovi, subjektivna norma i percipirana kontrola predviđaju namjeru sekstinga, što potvrđuje sekvencijalni odnos koji predlaže teorija planiranog ponašanja.

5. *Prijedlog naslova rada: A cross-cultural examination of the sexing motives and attitudes: Bosnia Herzegovina vs. Croatia*

- Seksting je postao raširen među mladima. Razumijevanje mehanizama koji su u osnovi ovog ponašanja fokus je nove istraživačke tradicije. Nedavni napredak na tom području pokazao je da se pojedinci iz različitih kulturoloških sredina razlikuju u aspektima sekstinga. Glavni cilj ovog istraživanja bio je unaprijediti znanje o međukulturalnim sličnostima i razlikama sekstinga na području Bosne i Hercegovine te Hrvatske. Kako bismo odgovorili na istraživačko pitanje, razvili smo mješoviti istraživački pristup kombinirajući dvije studije. Prvo smo proveli kvalitativnu studiju *online* fokusnom grupom (Studija 1.) kako bismo ispitali kako dvije kulture percipiraju različite oblike sekstinga. Zatim je provedena kvantitativna studija (Studija 2.) kako bi se ispitalo kako su kulturne vrijednosti povezane sa stavovima i motivacijom prema sekstingu. Kvalitativna studija primjenom *online* fokusne grupe provedena je među 27 srednjoškolskih učenika iz Bosne i Hercegovine te 30 učenika iz Hrvatske. Kvantitativna studija provedena je među 210 mladih iz Bosne i Hercegovine te 230 mladih iz Hrvatske. Dobiveni rezultati pokazuju kako obje grupe imaju negativne stavove prema nekonsenzualnom sekstingu, a pozitivne prema konzenzualnom sekstingu. Također se pokazalo kako su sudionici iz Hrvatske češće motivirani sekstingom u instrumentalne svrhe, te imaju općenito pozitivnije stavove o sekstingu u usporedbi s onima iz Bosne i Hercegovine.

6. *Prijedlog naslova priručnika: ŠTO TREBATE ZNATI O SEKSTINGU? Podučavanje o seksualnome ponašanju adolescenata u digitalnome dobu. Priručnik za voditelje preventivnih radionica za adolescente, nastavnike i roditelje/skrbnike*

- Ovaj je priručnik pripremljen u sklopu projekta „Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima: Kroskulturalno istraživanje (SextYouth)“ Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru, financiranog od Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ), u trajanju od veljače 2021. do veljače 2026. godine. Priručnik sadržava opisane edukativne radionice za adolescente, nastavnike i roditelje, temeljene na

najnovijim znanstvenim spoznajama o važnim karakteristikama i čimbenicima koji pridonose sekstingu, ali i o onim čimbenicima koji mogu biti zaštitni u kontekstu negativnih posljedica sekstinga. Glavni cilj radionica jest razviti znanje i svijest o fenomenu sekstinga te razumjeti strategije procjene i rada s mladima koji su izloženi negativnim posljedicama sekstinga. Priručnik, nakon uvodnog, teorijskog dijela o problematici sekstinga, nudi praktični dio koji uključuje edukativne materijale za provedbu radionica i njihovu evaluaciju. S pomoću ovog priručnika svi zainteresirani učitelji, odgojitelji i drugi stručnjaci koji rade s mladima, kao i svi zainteresirani, mogu se informirati i dalje provoditi program radi sprječavanja negativnih posljedica sekstinga među adolescentima.

8. LITERATURA

- Albury, K., i Crawford, K. (2012). Sexting, consent and young people's ethics: Beyond Megan's Story. *Continuum*, 26(3), 463-473.
- Barrense-Dias, Y., Berchtold, A., Surís, J. C., i Akre, C. (2017). Sexting and the definition issue. *Journal of Adolescent Health*, 61, 544-554.
- Barrense-Dias, Y., Surís, J. C., i Akre, C. (2019). When it deviates it becomes harassment, doesn't it?" a qualitative study on the definition of sexting according to adolescents and young adults, parents, and teachers. *Archives of Sexual Behavior*, 48, 2357-2366.
- Baumgartner, S. E., Sumter, S. R., Peter, J., Valkenburg, P. M., i Livingstone, S. (2014). Does country context matter? Investigating the predictors of teen sexting across Europe. *Computers in Human Behavior*, 34, 157-164.
- Bianchi, D., Morelli, M., Baiocco, R., i Chirumbolo, A. (2017) Sexting as the mirror on the wall: Body-esteem attribution, media models, and objectified-body consciousness. *Journal of Adolescence*, 61, 164-172.
- Bianchi, D., Morelli, M., Nappa, M. R., Baiocco, R., i Chirumbolo, A. (2018). A bad romance: sexting motivations and teen dating violence. *Journal of Interpersonal Violence*, Online first.
- Brand, M., Fujiwara, E., Borsutzky, S., Kalbe, E., Kessler, J., i Markowitsch, H.J. (2005). Decision-making deficits of Korsakoff patients in a new gambling task with explicit rules: Associations with executive functions. *Neuropsychology*, 19, 267-277.
- Braun, V., i Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Buljan Flander, G., Prijatelj, K., Raguž, A., Čagalj Farkas, M., i Selak Bagarić, E. (2021). Rasprostranjenost i navike sekstinga kod djece srednjoškolske dobi u Hrvatskoj. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 162(1-2), 7-25.
- Burić, J., Garcia, J. R., i Štulhofer, A. (2021). Is sexting bad for adolescent girls' psychological well-being? A longitudinal assessment in middle to late adolescence. *New Media & Society*, 23(7), 2052-2071.
- Burić, J., Juretić, J., i Štulhofer, A. (2018). Uloga dispozicijskih, socijalizacijskih i ponašajnih čimbenika u dinamici slanja seksualno eksplicitnih poruka u adolescenciji. *Psihologijske teme*, 27(3), 409-435.
- Burkett, M. (2015). Sex(t) talk: A qualitative analysis of young adults' negotiations of the pleasures and perils of sexting. *Sexuality & Culture: An Interdisciplinary Quarterly*, 19(4), 835-863.
- Cooper, K., Quayle, E., Jonsson, L., i Svedin, C. G. (2016). Adolescents and self-taken sexual images: a review of the literature. *Computers in Human Behavior*, 55, 706-716.

- Delevi, R., i Weisskirch, R. S. (2013). Personality factors as predictors of sexting. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2589-2594.
- Dir, A. L., Coskunpinar, A., Steiner, J. L., i Cyders, M. A. (2013). Understanding differences in sexting behaviors across gender, relationship status, and sexual identity, and the role of expectancies in sexting. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(8), 568-574.
- Dodaj, A., Sesar, K., i Cvitković, M. (2019a). Sexting and emotional difficulties in high school pupils. *International Journal of Academic Research in Psychology*, 6(1), 1-16.
- Dodaj, A., Sesar, K., i Jerinić, S. (2019b). A prospective study of high-school adolescent sexting behavior and psychological distress. *The Journal of Psychology*, 30, 1-18.
- Döring, N. (2012). Erotischer fotoaustausch unter jugendlichen: verbreitung, funktionen und folgen des sexting. *Zeitschrift für Sexualforschung*, 25(01), 4-25.
- Döring, N. (2014). Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting?. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(1).
- Drouin, M., i Tobin, E. (2014). Unwanted but consensual sexting among young adults: Relations with attachment and sexual motivations. *Computers in Human Behavior*, 31, 412-418.
- Hajdinjak, M. (2016). Young Children (0-8) and Digital Technology – National Report. https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/0-8_Bulgaria_National_report_1
- Hald, G. M., Seaman, C., i Linz, D. (2014). Sexuality and pornography. U D. L. Tolman, J. A. Bauermeister, W. H. George, J. G., Pfaus i L. M. Ward (Ur.), *APA Handbook of sexuality and psychology: Contextual Approaches* (str. 3-35). American Psychological Association.
- Hasinoff, A. A. (2013). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New media & society*, 15(4), 449-465.
- Henderson, L., i Morgan, E. (2011). Sexting and sexual relationships among teens and young adults. *The McNair Scholars Research Journal*, 7, 9.
- Holtz, P., Kronberger, N., i Wagner, W. (2012). Analyzing internet forums: A practical guide. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*, 24(2), 55-66.
- Karian, L. (2012). Lolita speaks: 'Sexting', teenage girls and the law. *Crime Media Culture*, 8, 57-73.
- Klettke, B., Mellor, D., Silva-Myles, L., Clancy, E., i Sharma, M. K. (2018). Sexting and mental health: A study of Indian and Australian young adults. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 12 (2).
- Koletić, G. (2017). Longitudinal associations between the use of sexually explicit material and adolescents' attitudes and behaviors: A narrative review of studies. *Journal of Adolescence*, 57, 119-13.

- Koletić, G., Kohut, T., i Štulhofer, A. (2019a). Associations between adolescents' use of sexually explicit material and risky sexual behavior: A longitudinal assessment. *PloS one*, 14(6).
- Koletić, G., Landripet, I., i Štulhofer, A. (2018). Uloga roditeljskog nadzora u dinamici uporabe seksualno eksplicitnih materijala među adolescentima. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(2), 273-294.
- Koletić, G., Štulhofer, A., Tomić, I., i Knežević Čuća, J. (2019b). Associations between Croatian adolescents' use of sexually explicit material and risky sexual behavior: A latent growth curve modeling approach. *International Journal of Sexual Health*, 31 (1), 77-91.
- Kopecký, K. (2014). Cyberbullying and sexting between children and adolescents – comparative study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 149, 467-471.
- Kričkić, D., Šincek, D., i Babić Čikeš, A. (2017). Sexting, cyber-violence and sexually risk behaviour among college students. *Kriminologija & socijalna integracija: Časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 25, 15-28.
- Lenhart, A. (2009). *Teens and sexting*. Pew Internet & American Life Project.
- Lippman, J. R., i Campbell, S. W. (2014). Damned if you do, damned if you don't. If you're a girl: Relational and normative contexts of adolescent sexting in the United States. *Journal of Child Medicine*, 8, 371-386.
- Lucić, M., Baćak, V., i Štulhofer, A. (2019). The role of peer networks in adolescent pornography use and sexting in Croatia. *Journal of Children & Media*, 14, 110-127.
- Marganski, A. J. (2017). Sexting in Poland and the United States: A comparative study of personal and social- situational factors. *International Journal of Cyber Criminology*, 11, 183-201.
- Matković, T., Cohen, N., i Štulhofer, A. (2018). The use of sexually explicit material and its relationship to adolescent sexual activity. *Journal of Adolescent Health*, 5, 563-569.
- Mori, C., Temple, J. R., Browne, D., i Madigan, S. (2019). Association of sexting with sexual behaviors and mental health among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 173, 770-779.
- Renfrow, D. G., i Rollo, E. A. (2014). Sexting on campus: Minimizing perceived risks and neutralizing behaviors. *Deviant Behavior*, 35(11), 903-920.
- Ringrose, J., Gill, R., Livingstone, S., i Harvey, L. (2012). A qualitative study of children, young people and 'sexting': A report prepared for the NSPCC. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children Report.
- Sesar, K., i Dodaj, A. (2019). Sexting and emotional regulation strategies among young adults. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 7(1).
- Sesar, K., Dodaj, A., i Šimić, N. (2019). Motivational determinants of sexting: Towards a model integrating the research. *Psychological Topics*, 28(3), 461-482.

- Sesar, K., Dodaj, A., i Kordić, A. (2019). Emotional competence and sexting among university students. *International Journal of Cyber Criminology*, 13(1), 21-37.
- Tomić, I., Burić, J., i Štulhofer (2017). Associations between croatian adolescents' use of sexually explicit material and sexual behavior: Does parental monitoring play a role? *Archives of Sexual Behavior*, 47, 1881-1893.
- Vrselja, I., Pacadi, D., i Marinčić, J. (2015). Odnos sekstinga sa seksualno rizičnim ponašanjem i nekim psihosocijalnim čimbenicima. *Psihologijske teme*, 24(3), 425-447.
- Walker, S., Sanci, L., i Temple-Smith, M. (2013). Sexting: Young women's and men's views on its nature and origins. *Journal of Adolescent Health*, 52, 697-701.
- Weisskirch, R. S., i Delevi, R. (2011). "Sexting" and adult romantic attachment. *Computers in human behavior*, 27(5), 1697-1701.
- Wood, M., Barter, C., Stanley, N., Aghtaie, N., i Larkins, C. (2015). Images across Europe: The sending and receiving of sexual images and associations with interpersonal violence in young people's relationships. *Children and Youth Services Review*, 59, 149-160.

9. PRILOZI

Prilog 1. Vinjete uporabljene u pilot-istraživanju

Motivi sekstinga	Fiktivne priče
<p>Motiv sekstinga: pritisak partnera (npr. Döring, 2012; Drouin i Tobin, 2014; Lippman i Campbell, 2014, Renfrow i Rollo, 2014).</p> <p><i>prisilni seksting</i></p>	<p>Irena (15) već se nekoliko mjeseci zabavlja s Robertom (16). Doista joj se sviđa, a misli da se i ona njemu jako sviđa. U posljednje vrijeme Robert traži od Irene da mu pošalje neke od Ireninih „seksi slika“ (sekstova), ali ona to nije učinila. Irena je nervozna zbog toga što drugi mogu saznati za slike ili ih čak možda vide. Robert je uvjeravao Irenu da nitko drugi neće znati za slike i objasnio je da bi, ako joj se doista sviđa i ako želi nastaviti izlaziti s njim, trebala poslati slike.</p>
<p>Motiv sekstinga: osveta (npr., Kopecký, 2014; Walker i sur., 2013).</p> <p><i>nasilni seksting</i></p>	<p>Ana (18) i Luka (19) u vezi su i odlučili su podijeliti nekoliko seksualno eksplicitnih fotografija, ali pod uvjetom da oboje obrišu slike odmah nakon što ih prime i pogledaju. Nakon što je pogledala Lukine „seksi fotografije“ (sekstove) Ana ih je odmah izbrisala. Luka je Anu uvjerio da je i njezine ‘seksi’ slike izbrisao. Nakon nekog vremena Ana je slučajno pronašla svoje fotografije na Lukinu mobitelu. Jasno je da nije izbrisao slike i lagao je Ani! Kad je Ana Luku suočila s tim, ipak je odbio izbrisati Anine fotografije. Rekao je da će fotografije proslijediti drugima ako Ana prekine s njim.</p>
<p>Motiv sekstinga: jačanje intimne veze (npr. Albury i Crawford, 2012; Delevi i Weisskirch, 2013; Döring, 2012, 2014; Hasinoff, 2013; Karian, 2012; Ringrose i sur., 2012; Renfrow i Rollo, 2014; Weisskirch i Delevi, 2011).</p> <p><i>relacijski seksting</i></p>	<p>Sara (18) i Alen (18) dugo su u vezi. Trenutačno su odvojeni jer obojica pohađaju škole/fakultete u različitim gradovima. Doista su zaljubljeni i zajedno razgovaraju o budućnosti. Oboje redovito traže i šalju sekstove. Prema njihovoj mišljenju, seksting ih približava jedno drugome.</p>
<p>Motiv sekstinga: istraživanje identiteta, eksperimentiranje sa seksualnošću (npr. Dir i sur., 2013a; Lenhart, 2009; Henderson i Morgan, 2011)</p> <p><i>reaktivan seksting</i></p>	<p>Zamislite da ste od nekoga koga poznajete dobili голу fotografiju zajedno sa smiješnom i koketnom porukom. U početku ste prilično iznenađeni, ali onda se malo hihoćete oko cijele situacije. Pitate se biste li trebali uzvratiti i poslati svoje aktove natrag. Uzimate u obzir svoje tijelo i fizički izgled. Na kraju odlučite poslati svoje sekstove temeljene na slikama i čekati njegovu/njezinu reakciju na vaše „seksi slike“ (sekstove).</p>

Prilog 2. Vinjete uporabljene u glavnom istraživanju

Motivi sekstinga	Fiktivne priče
<p>Motiv sekstinga: pritisak partnera (npr. Döring, 2012; Drouin i Tobin, 2014; Lippman i Campbell, 2014, Renfrow i Rollo, 2014).</p> <p><i>prisilni seksting</i></p>	<p>Irena (17/24) već se nekoliko mjeseci zabavlja s Robertom (18/25). Doista joj se sviđa, a misli da se i ona njemu jako sviđa. U posljednje vrijeme Robert traži od Irene da mu pošalje neke od njezinih „seksi fotografija“ na kojima je gola i/ili polugola. Irena je nervozna zbog toga što drugi mogu saznati za fotografije ili ih čak možda vidjeti. Robert je uvjeravao Irenu da nitko drugi neće znati za fotografije i objasnio je da bi, ako joj se doista sviđa i ako želi nastaviti izlaziti s njim, trebala poslati fotografije.</p>
<p>Motiv sekstinga: osveta (npr., Kopecký, 2014; Walker i sur., 2013).</p> <p><i>nasilni seksting</i></p>	<p>Ana (18/23) i Luka (18/23) u vezi su i odlučili su podijeliti nekoliko seksualno eksplicitnih fotografija, ali pod uvjetom da oboje obrišu fotografije odmah nakon što ih prime i pogledaju. Nakon što je pogledao Anine „seksi fotografije“ Luka ih je odmah izbrisao. Ana je Luku uvjerala da je i ona izbrisala njegove ‘seksi’ fotografije. Nakon nekog vremena Luka je slučajno pronašao svoje fotografije na Aninu mobitelu. Luka se uvjerio da Ana nije izbrisala fotografije i da mu je lagala. Kad je suočio Anu s tim, ona je i dalje odbijala izbrisati njegove fotografije, te mu je u više navrata rekla da će proslijediti fotografije drugima ako Luka prekine s njom.</p>
<p>Motiv sekstinga: jačanje intimne veze (npr., Albury i Crawford, 2012; Delevi i Weisskirch, 2013; Döring, 2012, 2014; Hasinoff, 2013; Karian 2012; Ringrose i sur., 2012; Renfrow i Rollo, 2014; Weisskirch i Delevi, 2011).</p> <p><i>relacijski seksting</i></p>	<p>Sara (18/22) i Alen (17/21) u vezi su duljoj od 9 mjeseci. Trenutačno su odvojeni zbog pohađanja škole u različitim gradovima. Stvarno su zaljubljeni i zajedno razgovaraju o budućnosti. Oboje redovito izmjenjuju svoje seksualno eksplicitne fotografije i/ili videozapise. Prema njihovu mišljenju, razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja (seksting) približava ih jedno drugom.</p>

Motiv sekstinga: istraživanje identitea eksperimentiranje sa seksualnošću (npr. Dir i sur., 2013a; Lenhart, 2009; Henderson i Morgan, 2011).

reaktivan seksting

Nora (18/23) je čula kako neki njezini prijatelji često znaju dobiti seksualno eksplicitne fotografije i/ili videozapise od drugih osoba. Nekima od prijatelja to je i zabavno, pa odluče uzvratiti vlastitom golom/polugolom fotografijom i/ili videozapisom. I ona je nekoliko puta dobila „seksi“ fotografije od poznanika uz zahtjev da proslijedi i svoje fotografije. Do sada nije odgovarala na takve poruke i zahtjeve. Sinoć je ponovno dobila od poznanika njegovu seksualno eksplicitnu fotografiju uz zahtjev da pošalje svoju. Stoji gola pred ogledalom i promatra svoje tijelo. Razmišlja bili se uslikala gola i poslala mu svoju fotografiju. Iako nije baš sigurna, odlučuje se zabaviti i poslati mu svoju fotografiju.

Saša (18/24) je prilično siguran u svoj tjelesni izgled i u svom mobitelu ima dosta svojih „seksi“ fotografija. On takve svoje fotografije najčešće razmjenjuje s dečkima koji mu se sviđaju. To vidi kao način flertovanja s njima.

Napomena: različita dob uporabljena je za uzorak srednjoškolaca te za uzorak studenata.

Ovaj izvještaj je financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom UIP-2020-02-3553
Priroda i odrednice sekstinga među adolescentima i mladima:
Kros-kulturalno istraživanje (SextYouth)”.
1